МЕМОАРИ. СЪБИТИЯ И ХОРА. 1878-1918.

автор Вилхелм II Хохенцолерн

(откъс, обхващащ периода на войната)

(*Мемуары. События и люди. 1878-1918. Вильгельм Гогенцоллерн, Петроград, 1923.*)

превод Живко Войников

ВОЙНАТА – 1
КРАЯТ НА ВОЙНАТА И МОЯТА АБДИКАЦИЯ – 8
НЕПРИЯТЕЛСКИЯТ И НЕУТРАЛНИЯТ СЪД – 14
ВЪПРОСЪТ ЗА ВИНАТА – 17
СЪБИТИЯТА ОТ УБИЙСТВОТО НА ЕРЦХЕРЦОГ ФРАНЦ ФЕРДИНАНД ДО ОБЯВЯВАНЕТО НИ НА ВОЙНА ОТ АНГЛИЯ. *Хроника на събитията, от книгата на Вилхелм II „Сравнителни исторически таблици от 1878 г. до избухването на войната през 1914 г.* – 27
КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА МЕЖДУ ВИЛХЕЛМ II И НИКОЛАЙ II В НАВЕЧЕРИЕТО НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА – 35

ВОЙНАТА

След като получих новината за убийството на моя приятел, ерцхерцог Франц Фердинанд, приключих спортната си седмица в Кил и побързах да се прибера вкъщи, мислейки да отида във Виена за погребението. Но от Виена ме помолиха да се въздържа от пътуването. Впоследствие разбрах, че са се тревожили за моята лична безопасност. Ако знаех за това, нямаше да обърна внимание и със сигурност щях да отида да отдам последна почит на моя приятел.

Последствията от това убийство можеха да бъдат толкова сериозни, че реших да отменя обичайното си пътуване на север и да си остана вкъщи. Но канцлерът и Министерството на външните работи бяха на противоположното мнение и смятаха, че определено трябва да отида, защото това ще успокои общественото мнение в Европа. Мислих дълго време, без да смея да напусна столицата в такъв критичен момент.

Вилхелм II Хохенцолерн

Но райхсканцлерът (Бетман-Холвег) кратко и ясно ми обясни, че ако наруша добре известният ми навик, за това ежегодно пътуване, може да възникне подозрение в Европа и ситуацията да изглежда по-сериозна, отколкото е в действителност, вкл. и да се изтълкува като начало на война, за която аз ставам отговорен. Целият свят е в очакване на успокоителната новина, че въпреки сериозността на ситуацията съм тръгнал на пътешествие. Посъветвах се с началника на генералния щаб, но той ми каза, че положението не е чак толкова опасно и самият поиска отпуск за да иде в Карлсбад, реших неохотно да предприема пътуването.

Така наречените Потсдамски съвет на 5 юли, за който се говореше толкова много, не беше свикан. Това е злонамерена измислица. Разбира се, преди да замина, както винаги, приех някои министри и разговарях с тях за работите на техните ведомства; но въпросът за войната не беше повдигнат пред никого. Флотът беше разположен в норвежките фиорди, както беше обикновено по време на моите северни пътувания.

Министерството на външните работи ми изпращаше много оскъдни доклади и само от норвежките вестници научих, че положението става сериозно. Няколко пъти телеграфирах на канцлера, че намирам за необходимо да се върна у дома, но всеки път той отхвърляше предложението ми.

Когато научих, че английският флот не се е разпръснал след прегледа и маневрите в Спитхед, а напротив, се съсредоточава, аз отново телеграфирах в Берлин за необходимостта от моето завръщане, но и този път канцлерът не се съгласи с мен.

Но когато научих от норвежките вестници, а не от Берлин, за австроунгарския ултиматум към Сърбия и за отговора на сръбската нота, аз веднага се върнах у дома и наредих флотата да се събере във Вилхелмсхафен.

На тръгване научих, че част от английския флот е отплавал в норвежки води, за да ме хване (преди да бъде обявена войната).

Много показателен е следният факт: на 26 юли английският посланик сър Едуард Гошен научи от Министерството на външните работи за моето завръщане и уверението, че това ненавременно завръщане не трябва да послужи за неверни слухове.

В Потсдам научих за конфликт между канцлера и външното министерство, от една страна, и началника на Генералния щаб, от друга. Граф Молтке беше убеден в неизбежността на войната, а другата страна твърдеше, че нещата няма да стигнат до война, ако не се обявя мобилизация.

Този спор продължи доста време, докато граф Молтке не получи новината, че руснаците са изгорили граничните постове, взривили са сгради на гари и са разлепили известия за мобилизация. Тогава най-сетне нашите дипломати видяха истината.

Die Wochenschau

Nr. 27 4. Juli 1914 6. Jahrgang

Zur Katastrophe im österreichischen Kaiserhause.

Das in Serajewo von einem politischen Fanatiker erschossene österreich.-ungarische Thronfolgerpaar.

Sophie Herzogin von Hohenberg, geb. Gräfin Chotek von Chotkowa und Wognin, Erzherzog Franz Ferdinand von Oesterreich-Este, Neffe des Kaisers Franz Joseph.

"Седмичен преглед" 4 юли 1914 г. Семейната двойка убита от сръбски терорист - началото на юлската криза - прелюдия към войната

От гореизложеното става ясно, че през юли 1914 г. ние не само не се подготвяхме за война, но бяхме далеч от мисълта за нейната възможност.

Когато през пролетта на 1914 г. хофмаршалът (б.пр. барон Фредерикс) попитал цар Николай II за програмата на лятното му пътуване, царят отговорил: „Тази година ще си остана вкъщи, тъй като ще има война“.

Този факт беше известен на канцлера Бетман-Холвег, но той не ме информира за него и едва през 1918 г. научих за тези думи на царя. Това е същият цар, който два пъти, първият път в Бьоркьо, а вторият път в Балтийский порт, стискайки ми ръцете и прегръщайки ме, ми даде честната си дума в неизменното си приятелство и благодарност за коректното отношение на Германия към Русия през японска война, и обеща да не застава на страната на враговете на Германия, ако войната избухне, и най-вече, никога да не бъде на страната на Англия. Той призна омразата си към Англия, тъй като смяташе, че тя е виновникът за войната между Русия и Япония.

Докато царят разработваше програмата за „лятната война“, аз бях на остров Корфу и разкопавах антики, след това отидох във Висбаден и накрая на северното си пътуване.

Суверен, който иска и подготвя нападение срещу своите съседи, което изисква тайна мобилизация и внимателна подготовка, не напуска държавата в продължение на много месеци и не позволява на началника на генералния си щаб да почива.

В това време нашите врагове извършваха систематична подготовка за нападение. Дипломацията ни далеч не беше на ниво със ситуацията. Тя не забеляза предстоящата война, тъй като нашето Министерство на външните работи най-много се страхуваше, както се изразиха, от различни „истории“, смяташе за необходимо да поддържа мира на всяка цена и напълно се изгуби от поглед какво може да направи самата Антанта, която иска война и следователно придава малко значение на миролюбивите намерения на Германия. Това се вижда и от конфликта между министерството, генералния и военноморския щабове, тъй като последните предвидиха войната навреме. Затова искаха да се подготвят, но министерството им попречи. Армията дълго време не можеше да прости на нашите дипломати, че обявяването на войната я изненада, а дипломатите бяха недоволни, тъй като въпреки всичките им усилия, войната все пак избухна.

Много свидетелства говорят, че през пролетта и лятото на 1914 г., когато у нас никой дори не е мислил за война, Англия, Русия, Франция и Белгия са подготвяли своето нападение. Събрах всички най-убедителни доказателства в „сравнително историческо резюме“. По основателни причини няма да назова всички тези материали, събрани повечето след войната.

1) Английските банки започнаха да се снабдяват със злато през април 1914 г. Дори през юли Германия изнасяше злато и зърно в чужбина, отчасти и в страните от Антантата.

2) През април 1914 г. германският военноморски аташе в Токио, капитан Нор, докладва: „Аз съм изумен от приказките за предстоящата война на Тройната Антанта срещу Германия... Във въздуха се носи буря."

3) Генерал Щербачов, началник на Академията на Генералния щаб в Санкт Петербург, каза на лекция пред своите офицери: „Войната с Тройния съюз (Централните сили), в резултат на австроунгарската балканска политика, противоречи на руските интереси, и се превръща в неизбежна... Възможно е това лято тя да започне. На Русия бе оказана честта, първа да нападне“.

4) Белгийският посланик в Берлин докладва за разговорите на служителите от японската делегация, пристигнала през Санкт Петербург. Японските офицери, както чухме в Петербург, говорят съвсем открито за война срещу Австро-Унгария и Германия. Руската армия е готова за война и времето е в полза както на руснаците, така и на техните съюзници, французите.

5) В своите мемоари, публикувани през 1921 г. „*Revue des Deux Mondes*”, тогавашният френски посланик в Русия, Морис Палеолог, пише, че на 22 юли 1914 г. в Царское село великите княгини Милица и Анастасия Николаевна (черногорски принцеси съпруги на руски велики князе) казали за получаването им на шифровано писмо от баща им, крал Никола от Черна гора, който пише, че в края на месеца (т.е. 13 август нов стил) ще избухне война и от Австро-Унгария няма да остане нищо. ... Франция ще получи Елзас и Лотарингия..., френските и руските войски ще се срещнат в Берлин.... Германия ще бъде унищожена.

6) В книгата на бившия сръбски шарже д'афер Богишевич, появила се през 1919 г., се казва, че на 26 или 27 юли 1914 г. френският посланик в Берлин, Камбон му казал: „Ако Германия обяви война, тогава Англия ще бъде против. Английският флот ще дебаркира в Хамбург. Ние ще унищожим германците“.

7) Един високопоставен руснак, член на Думата и добър приятел на Сазонов, покъсно ми разказа за тайния съвет, председателстван от цар Николай, състоял се през февруари 1914 г. Знам за този съвет и от други руски източници. Сазонов предложил на царя да се окупира Константинопол. Тъй като това няма да се хареса на Тройния съюз, ще започне война срещу Германия и Австро-Унгария. Италия ще отпадне от съюзът им. Русия може да разчита твърдо на Франция, а може би и на Англия. Царят се съгласил и

наредил да започнат подготвителните работи. Руският министър на финансите граф Коковцев връчил на царя меморандум, в който препоръчва тясно обединение с Германия и предупреждава, че ако избухне тази война, ще бъде нещастна за Русия, ще доведе до революция и падането на династията. Царят не отхвърлил меморандума и избрал пътя към войната.

8) Същият господин ми каза още един факт: два дни след обявяването на войната той бил поканен на закуска със Сазонов, който го посрещнал сияещ и потривайки ръце, му казал: „Е, драги бароне, трябва да признаеш, че избрах правилния момент да започна войната.“ Когато баронът го попитал загрижено за Англия, министърът, смеейки се, ударил по джоба си и лукаво намигайки, прошепнал в ухото на събеседника си: „Имам нещо в джоба си, което може да изненада целия свят и да зарадва Русия – постигнах съгласието на Англия за съвместни действия с нас срещу Германия!“

9) Руски пленници от Сибирския корпус, взети в Източна Прусия, казаха, че през лятото на 1913 г. са били транспортирани с влак до Москва под претекст за царски маневри. Маневри нямало. Но войските не били върнати обратно, а разположени близо до Москва за презимуване. През лятото на 1914 г. те са транспортирани до Вилно за големи маневри, но когато пристигнали там, неочаквано им раздават бойни патрони и им казват, че предстои война с Германия. Защо и как, те не знаеха.

10) Един американец разказва през зимата на 1914/15 г. в списание за своето пътуване през лятото на 1914 г. през Кавказ. Май 1914 г. го заварва в Кавказ; шофирайки към Тифлис, той срещнал войски в бойна екипировка. Сметнал, че в Кавказ има въстание, което ще му попречи да продължи пътуването си, но при проверка на паспорта му в Тифлис служителят му казал, че няма въстание и войските просто маневрират. Когато в края на пътуването той искал да се качи на кораба, се оказало, че всички кораби са заети с транспортирането на войски и само с големи трудности успял да намери каюта за себе си и жена си на някакъв кораб. Офицерите му казали, че войските се насочват към Одеса, а оттам към Украйна за маневри.

11) Княз Тундутов[1], атаман на казашките войски, личен адютант на великия княз Николай Николаевич, посетил главната квартира в Босмон през 1918 г.; за да установят отношения с Германия, тъй като казаците не са славяни и са врагове на болшевиките.

Той каза, че още преди войната великият княз Николай Николаевич го изпрати в генералния щаб,като офицер за свръзка. Така той става свидетел на телефонен разговор между царя и началника на генералния щаб Янушкевич. Царят, вероятно под впечатлението от първата телеграма на германския кайзер, иска да отмени мобилизацията и предава заповедта си на Янушкевич по телефона. Той не изпълнил заповедта, а се обърнал за съвет към министъра на външните работи Сазонов, с когото напоследък бил близък и който през цялото време подстрекавал за войната. Сазонов му отговорил по телефона, че заповедта на царя е глупава. Струва си да се обърне внимание на следното: Сазонов наредил на генерала да започне мобилизацията, а той, ще се опита да убеди

---

[1] Княз Данзан Давидович Тундутов (1888—1923) е калмик, атаман на Астраханските казаци. По време на Първата световна война е адютант на върховния главнокомандващ на германския фронт. От 1915 г. е адютант на командващия Кавказкия фронт велик княз Николай Николаевич. През май 1918 г. Тундутов пристига в Грузия като част от делегацията на Югоизточния съюз на Батумската конференция на Закавказката федерация и Грузия като атаман на Астраханската казашка армия, обединена с Калмикската армия. След среща с представител на германското правителство на Батумската конференция, с делегация от представители на Грузия и Югоизточния съюз, от Поти по море стига до Констанца на 28 май 1918 г. и след това с влак за Германия. На 3 юни делегацията пристига в Берлин. Среща се с германския външен министър Р. фон Кюлман, кайзер Вилхелм II и офицери от германския генерален щаб. Тундутов, като представител на калмиците и астраханските казаци, заедно с други представители на Югоизточния съюз , сключва споразумение за създаване на антиболшевишка армия от астрахански калмици и казаци.

царя, да не взема под внимание телеграмата на германския кайзер. След този разговор Янушкевич информирал царя, че мобилизацията вече е започнала и е невъзможно да бъде спряна.

Княз Тундутов добави: „Това беше лъжа, тъй като в този момент аз самият видях заповедта за мобилизация да лежи на масата на Янушкевич, следователно тя още не беше влязла в сила“. Този факт е интересен за психологията на цар Николай, който, след като е подготвил войната и е наредил мобилизацията, иска да отстъпи в последния момент. Вероятно след моята ясна и сериозна телеграма той за първи път е осъзнал огромната отговорност, която поема върху себе си, започвайки войната. Ето защо той искаше да спре предстоящото кръвопролитие. Това можеше да се постигне и войната да се избегне, ако не беше Сазонов.

12) На въпроса ми как великият княз, известен германофоб, реагира на войната, княз Тундутов отговори: „Великият княз подкрепяше войната, но нямаше нужда да я насърчава особено, тъй като целият офицерски корпус беше силно настроен срещу германците и желаеха войната. Руските офицери се заразиха с тази омраза от французите. Всъщност те мислеха да обявят война още през 1908/09 г. (Босненската криза), но Франция не беше достатъчно подготвена.

През 1914 г. Русия също не беше съвсем готова; Янушкевич и Сухомлинов очакваха да започнат едва през 1917 г. Но Сазонов и Изволски, както и французите, бързаха. Първите се страхуваха от революцията в Русия, както и от влиянието на кайзер Вилхелм върху царя, който може би щеше да го разубеди от неговите военни планове. Французите в този момент можеха да разчитат на помощта на Англия, но се страхуваха, че Англия ще се споразумее с Германия.

В отговор на въпроса ми дали царят знае за такова настроение сред офицерите и ако знае, как би могъл да го допусне, князът обясни, че за да се избегнат различни недоразумения, царят е забранил да се канят представители на германския дипломатически корпус и германския военен аташе, на военни срещи, официални обеди и вечери в негово присъствие.

13) По време на нашето настъпление през 1914 г. нашите войски откриха големи английски складове на войнишки шинели в Северна Франция и на белгийската граница. От разказите на жителите разбрахме, че тези складове са изграждани през последните години в мирно време.

Британските пехотинци, взети в плен през лятото на 1914 г., бяха почти всички без шинели и казаха, че трябвало да получат своите шинели от складовете в Мобьож и други места в Северна Франция и Белгия. Намерихме също в Мобьож много английски карти на Северна Франция и Белгия. Имената са отпечатани на френски и английски и всички обяснителни думи са отпечатани в полетата на тези два езика. Тези карти са отпечатани през 1911 г. в Саутхямптън. Складовете са построени със съгласието на Франция и Белгия от британците много преди войната в условията на пълен мир.

Какво възмущение щеше да предизвика в Белгия, тази „неутрална“ страна, и какъв шум щеше да се вдигне в Англия и Франция, ако ние бяхме поискали да изградим наши продоволствени военни складове в в Спа, Лиеж и Намюр в мирно време, или бяхме отпечатали подобни подробни топографски карти!

Сред държавниците, които заобикаляха Поанкаре и се стремяха към война, първото място заемаха Сазонов и Изволски. Изволски, както ми казаха, възкликна, удряйки се гордо в гърдите: „Аз съм бащата на войната!“

Делкасе също е отговорен за световната война, но Грей е още по-виновен, като водач на „обкръжението” на Германия и верен изпълнител на волята на своя починал крал Едуард VII.

Забелязах, че основна роля в подготовката на световна война, насочена срещу монархиите в Централна Европа, изигра и международната „Велика източна ложа“, която дълги години определено се стремеше към тази цел.

С изключение на две, които бяха финансирани с негермански пари и бяха в тайни отношения с „Източната ложа“ в Париж, другите германски ложи, нямаха нищо общо с нея, и както ме увери един германски масон, са били патриотични и лоялни. Всички тези факти не ми бяха известни преди.

През 1917 г. в Париж се провела международна среща на „Великата източна ложа“, а след това имало още две срещи в Швеция. Там ила разработена следната програма: Разделянето на Австро-Унгария, демократизацията на Германия, свалянето на Хабсбургите, абдикацията на германския кайзерр, връщането на Елзас-Лотарингия на Франция, обединението на Галиция с възстановената Полша, унищожаването на папата и католическата църква и въобще на всички останали църкви в Европа.

Моята цел не е да изучавам организацията и влиянието на „Великата източна ложа.” Тайните и легалните политически организации винаги са имали голяма роля в историята на държавите, но повечето от тези организации са разрушителни и опасни, въпреки че се крият зад хуманни лозунги, като любов към ближния, помощ за слабите и бедните и т.н. Под това прикритие, те преследват своите цели.

Във всички случай е необходима борба срещу влиянието на „Източна ложа“, тъй като само след задълбочено проучване на нейната дейност може да се стигне до окончателното отношение към нея.

В този свой труд не искам да засягам военни операции. Оставям тази работа на офицерите и военните историци. Освен това, без да разполагам със съответните заповеди и документи, мога да ги очертая само в общи линии. Когато мисля за тези трудни четири военни години с техните надежди и разочарования, блестящи победи и загуби, на първо място изпитвам чувство на благодарност и изненада от твърдостта на въоръжения германски народ и неговите огромни усилия. Тази благодарност „на първо място се отнася до неговите водачи в тази ужасна борба: до фелдмаршал Хинденбург и неговия помощник генерал Лудендорф. Изпращам горещата си благодарност и на всеки обикновен войник, особено на онези, които проляха кръв в тази борба за своята родина и кайзера. За защитата на отечеството нито трудностите, нито търпението изглеждат твърде големи и трудни. Армията се защити в тази престъпно наложена ни война, срещу многократно по-силния враг, състоящ се от 28 държави. Армията побеждаваше по вода, по суша и във въздуха и въпреки, че тези победи сега са затъмнени, историята все пак ще ги освети и светлината ще ги види в целия им блясък. Но това не е всичко.

Ние оказвахме през цялото време помощ на нашите съюзници и често самото ни появяване, дори и с малки сили, възстановяваше положението и носеше победа. Героичната храброст на германския народ заслужаваше по-добра съдба от това да стане жертва на забитата в гърба кама. Изглежда, че съдбата на германския народ е да бъде победен от германците. Наскоро прочетох едни твърде правдиви думи: „в Германия всеки Зигфрид има свой Хедур зад гърба си“.[2]

(*Виж фотографията: кайзер Вилхелм II сред своите генерали. Втори ред, прави, от ляво на дясно: Макензен, Молтке (с шлемове), престолонаследникът Вилхелм, генералите Франсоа, Лудендорф, Фалкенхайм, Айнем, Безелер, бившият канцлер Бетман-Холвег, настоящият канцлер Хертлинг, с шлема. Първи ред, прав Бюлов, седнали: принц Рупрехт Баварски, херцог Албрехт Вютембергски, генералите Клук, Емих, Хазелер, Хинденбург, адмирал Тирпиц, и кайзер Вилхелм II седнал най-отпред.*)

---

[2] Според легендата Зигфрид е убит от Хаген, коварно с нож в гърба. Очевидно Вилхелм използва някакъв вариант на това име. (б. пр.)

В заключение още два примера за т.нар. германски „ужаси“ във войната! Когато се пристигнах в Северна Франция, веднага организирах защита на културните ценности. Във всяка армия имаше професори, историци и художници, които, докато пътуваха, разглеждаха църкви, замъци, дворци и др., проучваха ги и описваха. Уредникът на музея в провинция Рейн, професор Клемен, който ми докладва на бойното поле за защитата на паметниците, особено се отличи с работата си. За всички колекции от рядкости бяха съставени каталози в музеите, замъците и градовете.

Ако бяха в опасност, се транспортираха до Валансиен или Мьобеж, където създадохме два великолепни музея; до всяка вещ имаше надпис с името на собственика. Древните прозорци на катедралата Сен Куентин бяха свалени от германските войници с риск за живота, под обстрел от британците. Един католически свещеник ни съобщи за унищожаването на църквата от британците, той имаше снимки на това унищожение и аз наредих да се изпратят на папата. Командният състав на 3-ти армейски корпус беше разквартируван в замъка Пинон, който принадлежеше на принцеса Поа; принцесата беше приета в Берлин от императрицата и мен и прекара няколко дни при нас. Посетих замъка и живях в него. Преди това замъкът е бил окупиран от британците. Държали се отвратително. Генерал Лохов[3] и неговият щаб с труд въведоха някакъв ред в замъка, след британското присъствие. Посетих личните стаи на принцесата, в които бяхме заб-

[3] *Евалд Фридрих фон Лохов (1855 – 1942).*

ранили влизането. Намерих всички гардероби отворени, а роклите и шапките захвърлени на пода. Наредих всички дрехи да бъдат изчистени и окачени, а гардеробите да се заключат. По същия начин чекмеджетата на бюрото бяха счупени и кореспонденцията на принцесата лежеше разхвърлена наоколо. По мое нареждане всички писма бяха събрани, опаковани, запечатани, поставени в кутии и заключени с ключ. По-късно открихме всички сребърни прибори, заровени в парка. Както научихме от селяните, среброто е било заровено в началото на юли, следователно принцесата е знаела много преди избухването на военните действия, че войната е неизбежна!

Наредих цялото сребро да бъде описано и депозирано в Аахенската банка, за да бъде върнато на собственика му след войната. Изпратих вест през Швеция до принцесата за нейния замък, нейното сребро и моята загриженост за нейната собственост. Нямаше отговор.

Скоро принцесата обяви във вестниците, че генерал Клук[4] е откраднал цялото й сребро. С усилията на германските войници и учени, често с риск за живота си, са спасили френско имущество, бижута и художествени съкровища на стойност много милиарди. И това го направиха „хуните“, „бошите“ го направиха![5]

КРАЯТ НА ВОЙНАТА И МОЯТА АБДИКАЦИЯ

Няколко дни след 8 август 1918 г. свиках Държавния съвет, за да изясня ситуацията и да направя заключение каква политика трябва да следва райхсканцлерът граф Хертлинг. Висшето командване установи, че канцлерът трябва да търси начини за контакт с враговете, но вярваше, че първо трябва да се постигне някаква решителна победа над врага; само след това ще бъде възможно да се започнат мирни преговори.

Наредих на канцлера да се опита за контакт чрез неутрална държава. Подходяща беше Холандия, и да разбере дали е готова да поеме ролята на посредник. Тази стъпка представляваше известна трудност, тъй като действията на австроунгарското правителство бяха много потайни и не можехме да го принудим да действа открито. Дори моето желание за личен разговор с император Карл беше отхвърлено под влиянието на Буриан[6].

Холандското правителство беше информирано от мен и изрази пълно съгласие да действа като посредник. По това време Австро-Унгария независимо започна пробните си преговори за мир, и така въпросът беше започнат.

Император Карл вече беше влязъл в преговори с Антантата зад гърба ни и отдавна беше решил да ни изостави. Той действа според плана предложен от обкръжението м,: „Ако тръгна с германците, ще бъда принуден да се съглася с тях, но ако действам сам, мога да правя каквото си искам.“

Виена ни лъжеше, мен и моето правителство през цялото време и ние не можахме да направим нищо, тъй като всичко старателно се криеше от нас, увериха ни че ако им създаваме трудности, австроунгарските войски ще напуснат фронта. Това не можеше да допуснем както от политическа, така и от военна гледна точка.

Падането на Австро-Унгария ни доведе до криза. Ако император Карл беше удържал нервите си само още три седмици, историята щеше да е различна. След нашия провал на 8 август, генерал Лудендорф заяви, че вече не разчита на военна победа.

Следователно е необходимо да се започнат мирни преговори. Но тъй като нашите дипломати не успяха да започнат преговори преди 29 септември, ситуацията на фронта

---

[4] *Александър Рудолф фон Клук (1846 – 1934).*

[5] *Френската пропаганда нарича германците с обидните епитети хуни и боши.*

[6] *Ищван Буриан е австроунгарски външен министър.*

се влошаваше всеки ден, поради революционната пропаганда. Лудендорф предложи да се опитаме да спрем военните действия.

По това време у нас започва да расте движението срещу правителството и искането за избиране на ново. Нямаше как да не се съглася да бъде съставен нов кабинет, тъй като старият не успя да започне поне някакви преговори с надежда за успех, през 7-те седмици, от 8 август до края на септември.

Накрая при мен дойдоха двамата повикани от фронта генерали Галвиц и Мудра. Те скицираха неприятна картина на настроението сред войските: огромен брой страхливци в тила на фронта, нарастващи случаи на неподчинение, появата на червеното знаме в частите, които се връщат на фронта от отпуск, и много други. Генералите установиха, че преобладаващите в страната настроения имат пагубен ефект върху армията. Жаждата за мир и края на войната се пренесе на фронта. Генералите намират, че армията трябва да бъде изтеглена отвъд линията Антверпен-Маас. В същия ден телефонирах на фелдмаршал Хинденбург да започне отстъплението на армията отвъд линията Антверпен-Маас. Това отстъпление е предприето с цел да се заеме по-благоприятен терен, за да си възвърнем свободата на действие.

Докато войната продължаваше, ние често се оттегляхме по подобен начин. Разбира се, сега армията не беше същата.

Последното войсково попълнение от 1918 г. беше много революционно настроено и мнозина се възползваха от тъмнината на нощта, за да избегнат битката и да избягат от фронта. Но повечето от нашите дивизии се биеха безупречно до края и поддържаха дисциплина и боен дух. През цялото време, със своя боен дух, те превъзхождаха вражеските армии, тъй като въпреки предимствата си в числеността, оръжията, танковете и самолетите, вражеските войници отказаха да настъпват, щом срещнаха малко по-силна съпротива. Нашите войници имат право дори и сега да пишат на знамената си: „непобедими на суша и море“.

С голяма твърдост армията и народът понесе сполетелите ги изпитания през 4 години и половина война. Нашата прекрасна младеж през 1914 г. с висок боен дух се втурна срещу врага, без да чака артилерийската подготовка, нашите войници смело устояха на вражеския натиск ден и нощ, легнали в окопи и траншеи, буквално обсипани от оловен куршумен дъжд, бомби от танкове и самолети. И тази армия, която трябваше да се счита за победена, беше способна да атакува врага дори след четири години битка, което нашият враг не можа да направи, въпреки превъзходството във въоръжението си. Но беше невъзможно да се изискват свръхчовешки усилия от армията, трябваше да се оттеглим, за да си поемем дъх.

Фелдмаршалът се съпротивлява на заповедта за отстъпление: заради политическите цели, все още е необходимо армията да остане на място. Първо трябваше да се изтеглят обозите с материалната част и т.н.

Реших да отида на фронта, особено след като това беше желанието на армията, и лично да проверя състоянието на духа и позицията на войските. Можех да направя това още по-лесно, защото новото правителство и райхсканцлерът почти не се съобразяваха с мен, следователно оставането ми у дома беше безсмислено.

Точките до Уилсън бяха обсъждани на безкрайните срещи от Золф[7] заедно с военното министерство в Райхстага, но те дори не ми докладваха това, така че накрая бях принуден да изпратя министъра на двора при Золф с искането да ми представят получените дипломатически ноти, преди заминаването им. Золф дойде с нотите. Той беше горд, че може да приеме искането на Уилсън с предложението за примирие.

---

[7] Вилхелм Золф (1862 - 1936) е социалдемократ, през 1918 г. е държавен секретар във външно министерство. След това по време на Ваймарската република в периода 1920-28 г. е посланик в Япония.

Тогава му намекнах за циркулиращите слухове за моята абдикация и поисках от Министерството на външните работи да повлияе на вестниците и да спре непристойните спорове в печата, министърът отговори: „В края на краищата това се говори открито навсякъде, дори и в най-добрите кръгове този въпрос се обсъжда с пълна откровеност.“ „Когато изразих учудването си, Золф отбеляза, за да ме утеши: „Ако Негово Величество напусне, аз също ще напусна, тъй като не мога да служи повече.“ Аз си тръгнах, или по-точно бях низвергнат, но Золф остана.

Когато райхсканцлерът, принц Макс Баденски[8], разбра за решението ми да отида на фронта, той се опита с всички сили да ме разубеди. Той ме попита защо искам да се върна в армията, на което му отговорих, че като върховен водач, не мога повече да стоя далеч от моите страдащи войски, освен това, вече съм отсъствал от фронта повече от месец. Канцлерът настояваше, че присъствието ми в столицата е необходимо, аз отговорих, че все още сме във война и мястото на монарха е сред неговите войници.

Накрая твърдо реших да замина. Ако нотата за примирие на Уилсън е приемлива, тогава тя трябва да бъде обсъдена в армията в главния щаб в Спа, където канцлерът също трябва да присъства.

Отидох във Фландрия, за да се присъединя към армията, давайки заповед на генералния щаб, докато минавах през Спа, да започне отстъпление отвъд линията Антверпен-Маас, за да даде най-накрая на нашата армия почивка. Въпреки твърдението, че това ще отнеме време, че първо трябва да се върнат конвоите, че новите позиции не са подготвени, аз настоях да изпълня заповедта си и отстъплението започна. Във Фландрия имах посещения в различни части, разговарях с войници, раздадох медали; войниците и офицерите навсякъде ме посрещнаха радостно.

Особено радушно ме посрещнаха войниците от кралския саксонски полк. Докато раздавах заповеди, над една гвардейска дивизия, се появи вражески самолет. Нашите оръжия започнаха да стрелят по него и той хвърли няколко бомби наблизо. Висшето ръководство призна, че на самия фронт бойният дух на армията е на ниво, но колкото частите са по-далеч от фронта, толкова духът им пада. Особено дисхармония внасят завръщащите се от отпуск, явно идващи с определено настроение от дома. Но младите новобранци като цяло бяха надеждни.

Връщайки се в Спа, намерих закъснели новини от моята родина, където революционната пропаганда се засилваше и агитацията срещу кайзера нарастваше, което беше улеснено от пълното объркване и безпомощност на правителството, което революционния печат наричаше „дебатен клуб“, а в правителствените вестници принц Макс е наричан „революционният канцлер“.

Принцът лежа болен на легло в продължение на десет дни и не можеше да участва в управлението. Разбрах за това едва по-късно. Вицеканцлерът Пайер и министър Золф и т.нар. военен кабинет управляваха държавата. Според мен ситуацията в страната беше толкова критична, че беше недопустимо да се прехвърли управлението на заместниците. Депутатът никога не се ползва с голям авторитет, а в този момент авторитетът беше спешно необходим на правителството.

Както разбрах, заместник-канцлерът дори не е имал необходимите правомощия. Вярвам, че правилният изход от ситуацията беше да се замени принц Макс с човек със силна воля и да му се прехвърлят всички правомощия на райхсканцлера.

---

[8] В последните години на войната, набързо се сменят трима канцлери. Бетман-Холвег дава оставка на 13 юли 1917 г., заменен е от Георг Михаелес от 13 юли до 1 ноември 1917 г., следва граф Георг Хертлинг от 1 ноември 1917 до 3 октомври 1918 г., и принц Макс Баденски от 3 октомври до 9 ноември 1918 г. След капитулацията на Германия за канцлер е избран социалдемократа Фридрих Еберт, който след абдикацията на кайзера, става първият президент на Ваймарската република.

Тъй като имаме парламент, той трябваше да избере наследник на принц Макс и да представи новия райхсканцлер. Но те не направиха това. Започнаха опити от страна на правителството и райхсканцлера да ме убедят да абдикирам.

Министърът на вътрешните работи Дрюс се появи по заповед на канцлера, за да ме информира за общото настроение. Той ми каза всички известни факти, случили се в пресата, финансовия свят и обществеността, заявявайки, че самият канцлер стои настрана по въпроса за абдикацията, но все пак го е изпратил като министър при мен, за да преговаряме по въпроса.

Правителството, очевидно, искаше да ме убеди см да абдикирам, и се страхуваше от слуховете, че съм абдикирал под техния натиск. Очертах на министъра всички възможни последици от моята абдикация и след това го попитах как той, пруски държавен служител, може да дойде с такова искане до своя крал.

Дрюс се смути и обясни, че изпълнява заповедите на райхсканцлера, който не може да намери друг подходящ за тази задача. След това научих, че Дрюс е един от първите, които говорят за абдикацията на своя суверен и крал.

Отказах абдикацията и казах, че ще събера войски и ще се върна с тях, за да помогна на правителството и да внеса спокойствие и ред в страната. След това Дрюс, в мое присъствие, разговаря с фелдмаршал Хинденбург и генерал Грьонер, докладва им мнението на райхсканцлера, но получи много суров отговор от генералите. Грьонер се изказа толкова унищожително за принц Макс, че аз самият трябваше да успокоявам Дрюс. Фелдмаршалът обърна внимание на Дрюс, че ако абдикирам, армията няма да се подчини и ще се разпръсне, много офицери вече отиват в отпуск, и армията ще остане без команден състав. Скоро научих, че канцлерът се е обърнал към един от синовете ми с молба да ми повлияе и да ме убеди да подпиша абдикацията, но синът ми, възмутен, му е отказал.

Междувременно изпратих началника на гражданското ведомство Делбрюк в Берлин, за да предаде на канцлера искането ми да публикува заповедите ми за министерствата и да доведе до вниманието на масите отношението ми към новото правителство. Канцлерът не публикува веднага тази моя заповед; само известно време по-късно тя се появи в печата, което беше следствие от писмото на императрицата до принц Макс. Делбрюк съобщи, че заповедта направила добро впечатление в печата и обществото, облекчи твърде напрегнатата ситуация и идеята за моята абдикация очевидно започна да отслабва и социалистите решиха да отложат искането си по този въпрос. Няколко дни по-късно се разпространиха слухове, че социалистите готвят бунтове в Берлин.

Настроението на канцлера ставаше все по-нервно. Докладът на Дрюс след пътуването му до Спа направи голямо впечатление на канцлера. Правителството искаше да се отърве от мен, но се страхуваше от последствията. Всъщност всичките му действия бяха много неясни. Тези господа настояха, че не искат република и не забелязаха, че действията им водят именно към република. Може би това е била тяхната скрита цел – републиката.

Мнозина обвиняват принц Макс, заради странното му отношение към мен, че се опитва да ме елиминира, за да стане сам президент. Но това обвинение е погрешно. Аз не допускам подобни мисли у член на старо германско княжеско семейство.

Генерал Грьонер, който отиде в Берлин, за да види какво става там, донесе много тъжни новини; според неговото мнение, общото настроение е много потиснато. Ние се движим бързо към революцията; правителството е безсилно да създаде нещо положително; хората искат мир, независимо от цената; властта на правителството е сведена до нула; настроенията срещу кайзера нарастват и той смята, че абдикацията вече не може да бъде избегната. Войските у дома са ненадеждни и могат да се очакват много неприятни изненади по време на въстание. В заловените от полицията сандъци на болшевиш-

което посолство, са открити огромно количество материали, които доказват, че болшевиките заедно с групата на спартакистите отдавна са подготвяли революция по модела на руската (министерството на вътрешните работи беше добре запознато с тези приготовления за революция, но подценяваше всички предупреждения, и обяви, че не е добре да дразним болшевиките).

Пропагандата достига до армията чрез завръщащите се от отпуск и е малко вероятно войските, които току-що са получили някаква надежда за мир и примирие, да се съгласят да се противопоставят на бунтовниците. Следователно е необходимо да се постигне мир, дори на най-високата цена; на войските вече не може да се разчита, а родината е в навечерието на революция.

Сутринта на 9 ноември канцлерът принц Макс Баденски ми съобщи, че социалистическите партии и социалдемократическите министри изискват моята абдикация и че останалата част от правителството е стигнала до същото убеждение.

Мнозинството партии в Райхстага се присъединиха към мнението на правителството. Моли ме, за да избегнем улични боеве и бунтове, които вече започнаха в малък мащаб, да подпиша абдикацията се. Повиках фелдмаршал Хинденбург и генерал Грьонер.[9] Те казаха, че армията вече не може да се бие и се нуждае от мир, така че трябва да се стремим към примирие с всички средства. Армията има достатъчно храна само за 7-8 дни и е отрязана от доставките от бунтовниците, които са окупирали всички хранителни складове и мостове през Рейн.

Не е ясно защо комисията, изпратена от Берлин във Франция, за да преговаря за примирие, още преди три дни пресече френската линия, а все още не е изпратила никаква информация до щаба. Престолонаследникът и граф Шуленбург дойдоха на съвета и взеха участие в него. По време на нашия разговор бяха получени няколко телефонни съобщения от райхсканцлера.

Той обяви, че социалдемократите са решили да напуснат правителството и че забавянето на абдикацията може да доведе до печални резултати. Военният министър докладва, че войските в Берлин са ненадеждни и някои полкове вече са се присъединили към бунтовниците; все още няма улични боеве. Исках на всяка цена да избегна гражданската война. Ако абдикацията ми беше единственият начин да предотвратя кръвопролития, реших да се откажа от императорската титла, но да остана крал на Прусия и да не напускам армията.

Върховното военно командване заяви, че пълната ми абдикация ще доведе до напускането на всички офицери, а армията, останала без водачи, ще се разпръсне и ще причини огромни щети на родината. Райхсканцлерът получи отговор: решението на кайзера все още трябва да бъде обсъдено и формулирано. След това ще бъде представен на канцлера. Когато документите му бяха изпратени известно време по-късно, пристигна зашеметяващата новина: решението ми закъсня. Райхсканцлерът автократично обяви моята абдикация, както и отказът на престолонаследника от правата му, което изобщо не беше обсъдено. Управлението е прехвърлено на социалдемократите и Еберт е назначен за райхсканцлер.

Тази новина беше разпространена в цялата страна по безжичен телеграф. Цялата армия вече беше чела тези депеши. Отказът ми от императорската, но не и от кралската титла беше предупреден.

Ако анализираме поведението на райхсканцлера, принц Макс Баденски, ще видим – отначало страстно изразено желание, заедно с новото правителство, да стои на стража

---

[9] Генерал Вилхелм Грьонер, заменя Лудендорф като първи генерал-квартирмайстер и става заместник на главнокомандващия Хинденбург. По време на Ваймарската република е през 1920-1923 г. министър на железниците, през 1928-1932 г. министър на отбраната, през 1931-1932 г. министър на вътрешните работи на Германия.

на трона; след това отказът да се публикуват моите искания, които биха могли да повлияят благоприятно на хода на въпроса, изключването на кайзера от съвместна работа; позволяване на печата да критикува кайзера; пълно безразличие към монархията по въпроса за абдикацията, опит да се принуди кайзерът доброволно да се откаже от трона и в крайна сметка съобщение зад гърба ми по безжичен телеграф преди да реша моята абдикация. Това постепенно развитие на действието служи като доказателство за политическата интрига на Шайдеман, под чието влияние е изцяло принц Макс беше изпаднал. Шайдеман не увлече своите колеги министри в тази игра, но принуди канцлера да го последва и водейки го стъпка по стъпка, постепенно направи невъзможно контролирането на масите. Той беше този, който принуди принца да изостави кайзера, монархията и гвардията на милостта на съдбата.

Постигнал това, Шайдеман измести слабия „държавник“ аристократ. Ситуацията, след като новината за абдикацията ми се разпространи, стана нетърпима. Веднага след като войските в Спа научиха за случилото се, беше невъзможно да се гарантира продължаване на работата в главната квартира. Главното командване смяташе, че вече не е възможно да се разчита на лоялността на войските, ако бунтовните части ни нападнат. Нашите хора ще бъдат изправени пред въпроса дали да се бият или не срещу собствените си другари. Затова моите съветници решиха, че е най-добре да напусна армията и да потърся убежище в някоя неутрална страна.

Преминах през тежка вътрешна борба. От една страна, бях възмутен от самата мисъл да изоставя любимите войски, които останаха верни. От друга страна, бях изправен пред решението на врага да не сключи приемлив мир, докато бях на власт, и твърдението на собственото ми правителство, че само чрез моето заминаване в чужбина може да се избегне гражданска война. В тази борба аз се отказах от своята идентичност. Пожертвах себе си и трона си, надявайки се, че това ще бъде от полза за моята любима родина. Жертвата беше напразна. Моето заминаване не донесе желаното примирие и мирни преговори и не се предотврати гражданската война. Тридесет години армията е моята гордост. Живях и работех за нея. И тя трябваше да падне, ударена в гърба от революционерите, след четири години победи, точно в момента на наближаването на желания мир! И това, което ме депресира най-много е, че моята флота беше пред бунтовниците. Говореше се много за заминаването ми в чужбина и за напускането ми на армията.

Някои казаха: кайзерът трябваше да се втурне към врага с верните си части и да намери смъртта си в битка. Но това нямаше да постигне примирие, което се договаря точно в този момент, то само щеше да навреди на преговорите и освен това ще доведе до безсмислена саможертва. Други казваха, че императорът трябвало да се върне в родината си начело на армията. Но мирното завръщане беше невъзможно. Въстаниците окупираха мостовете на Рейн и други важни точки. Аз разбира се, можех да заповядам на лоялната армия от фронта да ме последва. Но този ход, ще предопредели падането на Германия. Тъй като след тежка война ще започне гражданска война. Трети пък смятаха, че кайзерът е трябвало да се самоубие. Моите християнски възгледи изключват тази възможност. А нямаше ли да кажат: Какъв страхливец!

Освен това не се страхувах от отговорност, и все още се надявах да служа и да помогна на родината и народа си в идващото трудно време.

Именно по въпроса за вината за войната, която се превръща в основата на бъдещата ни съдба, трябваше да осветля някои аспекти и да защитя страната и народа си, тъй като мога да бъда най-надеждният свидетел на нашия стремеж и желание за мир.

Като напуснах страната си, аз се поддадох само на молбите на моите съветници и техните доводи, че моето заминаване ще донесе мир на разделената ни родина. Исках

най-накрая да дам мир на моята армия и да избегна нови кръвопролития и гражданска война.

НЕПРИЯТЕЛСКИЯТ И НЕУТРАЛНИЯТ СЪД

Когато стана известно искането на Антантата да бъда екстрадиран с висшите германски военни командири, без да чакам решението на германското правителство, прецених дали че тази екстрадиция няма да има някаква полза на Германия.

За мен беше ясно, че намерението на Антантата, като плени авторитетите в държавата, е да навреди на Германия толкова сериозно, че тя никога повече да не може да се възстанови, до нивото на което беше преди.[10]

Знаех своя дълг и не можех да оставя страната на произвола на съдбата и да предам честта и достойнството на Германия. Въпросът се свеждаше до това дали явяването ми пред съда е необходимо и ще донесе ли полза или вреда на родината ми. В първия случай бях незабавно готов да направя допълнителни жертви за моя народ. Предложението да ме предадат на съда на Антантата беше сериозно обсъждано, както знам, в добронамерени германски среди. Това беше доказателство за душевно потисничество и погрешно разбиране на ситуацията и щеше да доведе до самоунижение и ненужни жертви в угода на Антантата, тъй като целите, които преследваха, бяха ясни; затова отказах да се явя на този процес.

Щях да постъпя по друг начин, ако бях уверен, че моето доброволно предаване на съда може да донесе ползи и да облекчи участта на моя народ. Винаги съм готов да поема отговорност за всичките си действия преди и по време на войната пред целия свят. Не беше въпрос на политически сантименталности, а напротив, въпрос, който беше много чувствителен за мен. Общото мнение, че според конституцията отговорното лице не съм аз, а канцлерът, не беше взето предвид от мен. Ако бях убеден, че тази стъпка може да помогне за подобряване на ситуацията в Германия, тогава аз лично щях трябва да се направя.

Вече направих жертви, като напуснах страната и трона на моите предци, причината за което беше всеобщото убеждение, което, уви се оказа невярно, че само по така ще се постигне достоен мир и ще бъде избегната гражданската война. Щях да предприема още един опит да помогна на моя народ, въпреки че абдикацията ми не помогна да се избегне ужаса на гражданската война. Но бях сигурен, че е невъзможно да се помогне на Германия по този начин.

Ако трябваше да се явя в съда, това е само сляпа изпълнение на исканията на врага, и нямаше да донесе никаква полза за моята страна. Нито един съд в света не би могъл да вземе правилно решение, без да проучи архивите на всички воюващи страни. Германия от своя страна се съгласи с това. Но човек трябва да е твърде голям оптимист, за да се надява, предвид нечувано заповедния тон на Версай, че Антантата ще отвори тайните си архиви за този процес. След като претеглих и обсъдих всичко, реших в името на моята чест и национално достойнство да не се подчиня на съда на враговете си.

Не исках да играя ролята на Верцингеторикс, който разчитайки на честността на враговете си, се предаде в ръцете им, мислейки така да смекчи съдбата на своя победен народ. Но поведението на нашите врагове по време на войната и по време на мирните преговори не остави никакво съмнение, че Антантата ще се отнесе към мен не по-различно, отколкото Цезар към благородния гал, който въпреки римските обещания е екзекутиран, и народа на Галия е предаден в робство.

---

[10] Което направиха по-късно с напълно тенденциозния и лишен от всякаква обективност, псевдосъдебния процес в Нюрнберг, вижда се че идеи за такава разправа с победеният враг, е имало още през 1918 г.

Смятам че е недопустимо, да се подчинявам на съветите на врага. Искането да се предам на съда на моите врагове се появи в германското общество под натиска и внушението на Антантата, и германското общество се подчини на това предложение отчасти несъзнателно. Съдът трябва да е неутрален и международен и да съди не отделни лица, а да вземе предвид всички събития предшестващи войната, за което трябва да му бъдат отворени архивите на всички воюващи страни и само след внимателно запознаване с всички документи може да се вземе правилно решение. Германия предостави на съда своите архиви. Който се противопостави на това, сам си произнася присъдата. Моето убеждение по този въпрос може да се види в следната кореспонденция между мен и фелдмаршал Хинденбург през пролетта на 1921 г.

***

Хановер, 30 март 1921 г.

Изразявам дълбоката си благодарност на Ваше императорско и кралско величество за изразеното от Вас съчувствие към болестта на жена ми. Опасността още не е отминала. Нямам добри новини за вас от моята родина. Размириците в Централна Германия са по-сериозни, отколкото пруското правителство ги представя. Надяваме се, че скоро ще спрат.

Версайският договор поставя тежко бреме върху германския народ. Целта му, е унищожаването на Германия, и тя става все по-ясна от ден на ден. Основата за тази политика на принудителното история с отговорността на Германия за войната. Лидерът на вражеския съюз Лойд Джордж не се смущава от собственото си изявление на 20 декември 1921 г., че нито един държавник не е могъл да иска война през лятото на 1914 г., въпреки че всички нации, против волята си, са били въвлечени в нея.

На 3 март пред Лондонската конференция той спокойно обяви: отговорността на Германия за войната е неизменна. Това е основата на Версайския договор; ако тази основа бъде изоставена, тогава договорът ще трябва да бъде анулиран. Въпросът за вината създава порок за бъдещето на германския народ. Отстъпките на нашите представители във Версай много ни навредиха. Страдам с Ваше Величество.

Имах щастието да вляза по военния си път в близки лични отношения с Ваше Величество. Знам, че винаги сте се опитвали да поддържате общия мир. Разбирам колко е трудно за Ваше Величество да няма възможност да работи в момента в полза на родината. „Сравнително-историческите таблици“, съставени от Ваше Величество и копие от които ми беше изпратено, описват перфектно причините за избухването на войната и могат успешно да премахнат някои неверни позиции. Много съжалявам, че Ваше Величество не публикува тези таблици за общо ползване, и те да бъдат разпространени. Те бяха публикувани само сред тесен кръг хора. Особено считам за необходимо да ги публикувам в Германия сега, тъй като те вече се появиха частично, благодарение на нескромността на някои хора, в чуждестранния печат. С радост научих, че положението на Нейно Величество се е подобрило. Бог да й е на помощ!

С най-дълбоко уважение, безкрайно предан и благодарен поданик на Ваше императорско и кралско величество, фон Хинденбург, генерал-фелдмаршал.

Скъпи ми фелдмаршале! Доорн 5 април 1921 г.

Благодаря ви за писмото от 30 март. Прав сте, като казвате, че най-трудно за мен изглежда е да живея в чужбина, и ме боли душата за ужасната съдба на моята мила родина, за чието щастие работих цял живот, и съм лишен от възможността да продължа това работа сега. Вие бяхте с мен в мрачните дни на ноември 1918 г. Знаете, че се съгласих да се оттегля в чуждата страна под натиска на аргументите от вас и другите ми съветници, че само така ще бъде възможно да се постигне примирие и да се избегнем кръвопролитието на гражданска война.

Жертвата ми беше напразна. Враговете на всяка цена искат да прехвърлят отговорността за вината на „имперска Германия“ върху германския народ. В стремежа си да направя личността си в полза на Германия, сега оставам настрана и не отговарям на лъжите и измислиците, които се разпространяват за мен. Считам за под достойнството си да обръщам внимание на заяждането и мъмренето. Това решение да остана настрана ме принуди да разпространя моите „исторически таблици“ сред ограничен кръг хора, включително и ги предоставих и на вас, разбира се, фактът на публикуването им е напълно неразбираем за мен: дали това е следствие от нечия нескромност или просто кражба?

Когато съставях исторически таблици, се ръководех от следната мисъл: да разпределя систематично наличния материал и безпристрастно да подчертая историческите факти, предхождащи войната, така че читателят сам да направи логичен извод от тях. Най-добрият и най-убедителен източник за работата си намерих в литературата, която се появи след войната и в повечето случаи публикувана във враждебни към нас страни. Затова се радвам, че намирате работата ми за успешна. Благодаря ви за съвета да публикувам изцяло таблиците си в германския печат и ще се възползвам от него. Истината ще намери своя път и ще се появи на бял свят неудържимо, като лавина. Всеки трябва да види, че германската външна политика през цялото ми 26-годишно управление е била насочена към запазване на общия мир. Тя защитаваше родината ни, нейното развитие, индустрията и търговията, въпреки че те винаги бяха застрашени както от изток, така и от запад.

Ако искахме война, щяхме да я обявим или през 1900 г., когато Англия беше изтощена от войната с бурите, или през 1905 г., когато Русия беше победена от Япония и победата щеше да бъде дадена на нас. Но в никакъв случай не можехме да изберем 1914 г., за да обявим война, тъй като знаехме, че срещу нас е създадена мощна коалиция. Освен това всеки безпристрастен човек трябва да знае, че Германия нямаше какво да очаква от войната, докато нашите врагове получиха всичко и най-важното, те можеха да унищожат Германия, към което отдавна се стремят.

В най-новата литература, както в Германия, така и в страните, враждебни към нас, може да се намери цяла поредица от доказателства, че аз и моето правителство през юли и август 1914 г. се опитахме с всички сили да предотвратим войната.

Едни от най-важните думи, са думите на Сазонов: „Миролюбивостта на германския император е гаранция, че ние сами ще изберем момента за обявяване на война.“

Не са ли необходими още доказателства за нашата невинност? Бог ми е свидетел, че стигнах до крайност и желанието да атакуваме неочаквано, само за да предотвратя вредата за моята скъпа родина; Не може да става въпрос за вина на Германия. Сега вече няма никакво съмнение, че не Германия, а враждебния срещу нея съюз, систематично е подготвял и планирал започването на войната.

За да затъмни действията се в това време преди войната, вражеският съюз изложи, при сключването на срамния мир, лъжата за нашата вина с искане да бъда изправен пред техния съд.

Вие, скъпи ми фелдмаршале, ме познавате твърде добре, и знаете, че за мен нито една жертва в името на родината не може да изглежда твърде голяма. Но съд, в който нашият враг ще бъде и прокурор и съдия, не е истински съд, а само средство за политически произвол и моето осъждане, ще послужило само като доказателство за необходимостта от несправедливите условия на наложения мир. Аз не признавам съд на неутралните държави.

Като император и крал аз съм легитимен безотговорен представител на германския народ и като такъв не съм обект на земна присъда.[11]

Вината и съденето на главата на всяка държава, участваща във войната, лишава тази държава от равенство и авторитет сред другите държави. Освен това съдът ще създаде впечатлението, че вината е единствено на държавния глава и неговия народ.

Нашите врагове взеха предвид точно това. Неутрален съд няма смисъл, ако монарсите и най-важните политически фигури на нашите врагове, също не са ангажирани с него и ако тяхното поведение не се критикува наравно с нашето.

Поведението на някои държави в момента на обявяване на войната може да бъде осветлено само след точен разпит на техните противници. Точно определяне на „вината“ може да бъде направено само чрез международен наддържавен орган и осъждането трябва да засегне не само отделни лица, но и някои от подпалвачите, чиито действия доведоха до световната война. Степента на нарушение на международното право от лица от всички воюващи страни също трябва да бъде точно установена.

В края на войната Германия предложи подобно лоялно решение на въпроса, но, доколкото знам, противниците го отхвърлиха. Сега, след войната, Германия отвори архивите си за тази цел, но вражеският съюз все още не е последвал примера й.

Едва сега в Америка бяха публикувани някои документи от руския таен архив. Това поведение на противниците ни, ясно показва къде да търсим истинските виновници за войната! Германия носи отговорността да събира, където е възможно, материали по този въпрос, за да разбере в крайна сметка кой е виновен за световната война. Положението на Нейно Величество се влоши. Сърцето ми се къса от мъка.

Вашият благодарен Вилхелм.

ВЪПРОСЪТ ЗА ВИНАТА

Световната война от 1914-1918 г. е безпрецедентна. Объркването при определяне на причините за нея е безпрецедентно, въпреки че по същество те са напълно ясни и категорични. Очевидното объркване на момента през юли 1914 г. не трябва да ни заблуждава. Разбира се, размяната на телеграми между кабинетите на великите сили и суверените с представителите на Антантата, дейността на държавниците и видни частни лица, представлява важен материал, но това не променя основните причини за войната и трябва да се опитаме да не да ги объркa със случайните обстоятелства, съпътстващи обявяването ѝ.

Общото състояние на Германия в периода преди войната е блестящо, но нейното политическо положение става все по-трудно. Благодарение на безпрецедентното развитие на индустрията и търговията, Германия постигна голям просперитет, който непрекъснато нарастваше. Нашето мирно завоюване на пазара не можеше да се хареса на по-старите нации и особено на Англия. Това по същество е естествено; конкуренцията никога не може да бъде приятно явление и не мога да обвинявам Англия за нейното недоволство от нашите успехи. Ако Англия беше победила конкуренцията на Германия с умели мирни методи, това щеше да бъде само нейно право. По-способният играч щеше да спечели играта. Няма нищо осъдително, ако народите се борят мирно за постиженията на своите родини. Всяка държава е длъжна да работи с цялата си енергия, смелост и умение за собственото си благо.

Друг е въпросът, когато неспособна да се справи с конкурента с приемливи мирни средства, някоя държава се опитва да постигне предимството си със сила, следователно чрез война иска да унищожи физически своя конкурент.

---

[11] *Монарсите отговарят за делата си само пред бога и историята.*

Положението ни стана по-трудно, когато трябваше, за да защитим благосъстоянието си, което беше определено на 19 милиарда във внос и износ, да започнем изграждането на флот. Идеята, че целта на тази конструкция е била нападение срещу Англия, е абсурдна, тъй като предимствата на Англия в морето и съставът на нейния флот изключват всякаква възможност да се борим с него. Освен това ние се движехме стабилно напред на световния пазар, следователно можехме да бъдем доволни от състоянието на нещата и нямахме причина да се стремим към война. Можем ли да рискуваме мирната си победа?

Във Франция, след войната от 1870-71 г., идеята за отмъщение и реванш се превръща в свещена. В художествената литература, в политическата и военната литература, сред офицерите и учениците, в синдикатите и политическите кръгове се обсъждат начините за нейното прилагане. Разбирам това чувство. Ако народът е здрав и силен, националната му гордост и чест диктуват желанието му да поправи поражението. Но Елзас-Лотарингия принадлежат на Германия в продължение на много векове. Франция го завоюва от нас[12] и през 1871 г. ние си го върнахме. Следователно желанието за отмъщение и връщането на древните германски владения е несправедливо и неморално от страна на Франция. Нашата отстъпка по този въпрос би била равносилна на отказ от национална гордост. Тъй като Германия никога няма да върне доброволно Елзас и Лотарингия на Франция, последната може да получи спорно владение само с цената на победоносна война, която ще върне френската граница на левия бряг на Рейн. Германия нямаше намерение да залага на карта блестящите резултати от войната от 1870-71 г. и затова се опита да поддържа мир със съседа си, особено след като напоследък съгласието между някои от силите да се противопоставят на австроунгарско-германския съюз ставаше все по-ясно.

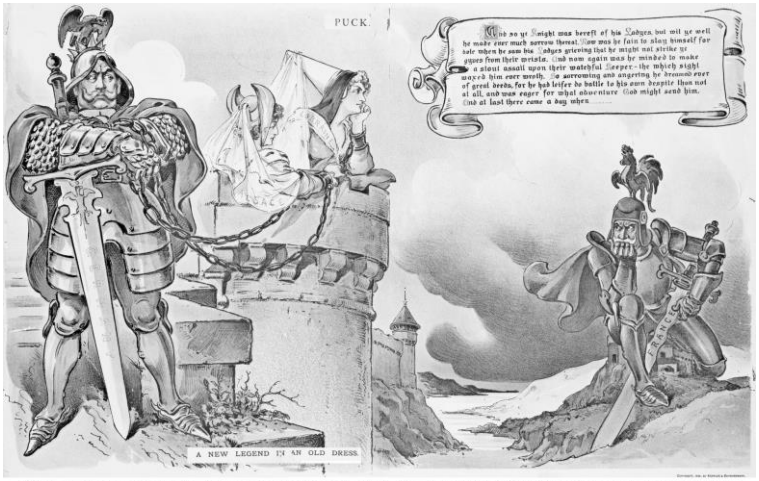

Новата легенда по стари мотиви. Франция (рицарят с петела на шлема, дебне да освободи пленените принцеси Елзас и Лотарингия.

Русия винаги се е стремила да излезе на южно море. Това желание е естествено и не подлежи на осъждане. Русия имаше вечен спор с Австро-Унгария за Сърбия, този спор засягаше и нас, тъй като бяхме в съюз с Австро-Унгария.

Освен това царска Русия беше във вечни вътрешни брожения и царското правителство намираше за необходимо винаги да има в готовност външен конфликт, като средство или клапан за премахване на вътрешните напрежения. Към това трябва да добавим и огромния дълг на царска Русия към Франция, който почти изцяло покриваше заемите на своя съюзник.

В Русия са инвестирани над 20 милиарда златни франка, чието използване се контролираше от Франция. Те отиваха само за военни разходи. Руският царизъм беше при-

---

[12] *Франция присъединява тези населени с германци райони след Тридесетгодишната война през 1648 г. Преди това са част от владенията на Хабсбургите. Френското владичество е свързано с прогонването на протестантското население и асимилиране на католическото. Но присъединяването на тези провинции през 1871 г. е голяма политическа грешка, станала изцяло по вина на кайзер Вилхелм I, въпреки изричния протест и несъгласие на Бисмарк, който добре е предвиждал до какво ще доведе такъв необмислен акт.*

вързан със златна верига към Франция и неизбежно трябваше да ѝ помогне в стремежа за реванш. Така различни причини водят Англия, Франция и Русия към обща цел – война с Германия.

Англия заради търговията, Франция заради отмъщението, Русия заради вътрешните борби и желанието за изход към южно море, се обединиха срещу нас.[13] Ние наричаме крайната цел на техните общи стремежи политиката на „обкръжаването".

Освен това през 1897 г. е сключено тайно т. нар. „джентълменско споразумение" между Америка, Франция и Англия, според което САЩ се задължават да помогнат на Франция и Англия, ако Германия започне война в името на пангерманизмът (т.е. германската световна хегемония). Дълго време не знаех нищо за това споразумение и когато слуховете за него достигнаха до мен, попитах за това канцлера Бетман-Холвег, който ми отговори, че в документите на Министерството на външните работи има бележки за това споразумение, и доклада от тогавашния германски посланик във Вашингтон, фон Холебен, но външното министерство не придава особено значение на този доклад, тъй като посланика не посочва източника си, от който е научил за споразумението. Така споразумение не е оказало ни най-малко влияние върху германската външна политика. И това е доказателство, че англосаксонците са се съюзили срещу нас още през 1897 г., поради което за Германия беше много трудно да провежда политиката си през цялото време.

Същото споразумение може да обясни поведението на САЩ по време на войната. Тези причини и цели на Антантата (Съглашението) ни бяха добре известни и ние се ръководехме от тях във външната си политика. Комбинацията на трите могъщи сили – Англия, Франция и Русия срещу Германия ни доведоха до следния извод: външното нападение срещу Германия и заплахата за нейната независимост може да бъде спряна само докато Германия заема едно от първите места сред силите и има поне приблизително равни сили с опонентите си, както в морето, така и на сушата. Докато за нашите противници е твърде голям риск да ни нападнат, те няма да започнат война.

При такива обстоятелства ние нямахме право да рискуваме нашето бъдеще, но ние не искахме и не можехме да искаме война, ценейки своето благополучие. Следователно целите на Антантата могат да бъдат постигнати само чрез война, докато нашите могат да бъдат постигнати само чрез мирен труд.

Това е основният момент, който е много по-важен от всички други обстоятелства. Затова оставям настрана обсъждането на някои подробности, като белгийския или други договори, телеграмите преди самата война. Цялостното разкриване на тези обстоятелства е задача на едно бъдещо разследване.

Разбрахме добре позицията си и се пазарихме прилично. Направихме много в името на добрите отношения с Англия. При посещението на лорд Холдейн в Берлин, направихме отстъпки по въпроса за изграждането на флота. Аз лично се опитах да използвам семейната си връзка с крал Едуард VII. Всичко беше напразно.

Крал Едуард беше твърде голям англичанин и мечтаеше да изпълни плановете на своето правителство. Може би той също е бил завладян от политическата амбиция, тъй като се е възкачил на престола в напреднала възраст и цял живот е бил изключен от участие в управлението.

Ние направихме всичко, за да се споразумеем с Англия. Усилията ни бяха напразни, тъй като износът ни се увеличи. Ние, разбира се, не можехме да намалим световната си търговия в интерес на Англия, това вече щеше да твърде много.

---

[13] Кайзерът изпуска най-важната причина – враждебният панславизъм и германофобията, който в Русия достига до състояние на обществена психоза. Германия не пречи с нищо по пътя на Русия към Проливите, там основният ѝ съперник е вече „съюзната" Англия.

Много хора ни упрекват, анализирайки нашата английска политика, че отхвърляме съюза с Англия, предложен от британския министър на колониите Чембърлейн. Но това предложение не изглеждаше точно така, както се представя. Чембърлейн предаде на Бюлов писмо от английския министър-председател лорд Солсбъри, в което последният информира канцлера, че Чембърлейн действа по своя собствена инициатива и английският кабинет не е съгласен с него.

Това беше дипломатически ход, който развърза ръцете на английския кабинет, който беше зависим от парламента. Впоследствие става ясно, че дори Чембърлейн да беше успял в плана си, Либералната партия ще се противопостави на сключването на англо-германски договор. Въпреки това се съгласих тогава на предварителни преговори между Бюлов и Чембърлейн, по време на които стана ясно, че съюзът между Англия и Германия трябва да бъде насочен срещу Русия.

Чембърлейн определено говореше за войната между Англия, Германия и Русия. Бюлов, с мое съгласие, учтиво отхвърли този опит да се наруши европейският мир. Райхсканцлерът не наруши традициите на великия канцлер Бисмарк, който често повтаряше следната мисъл в тесен кръг, която съм чул от него: „Германия никога няма да стане оръжието на Англия на континента."

Ние действахме в този момент в съответствие с нашата обща политика, тоест отказахме всяко споразумение, което може да доведе до война, която няма пряко отношение към защитата на отечеството ни. Отхвърлянето на предложението на Чембърлейн е най-доброто доказателство за нашето миролюбие.

Винаги сме се опитвали да създадем поносими отношения с Франция. Беше много трудно, тъй като Франция ни смяташе за враг, а Германия не можеше да ѝ компенсира загубите. Ние мирно ликвидирахме мароканския инцидент, нито един нормален човек в Германия не сметна за възможно да се бори по този въпрос. В името на мира ние се съгласихме да се откажем от законните си интереси в Мароко и се отстъпихме пред Франция, която беше допълнително подкрепена от договора си с Англия и размяната на Египет за Мароко.

Още по време на конференция в Алхесирас можеше да се види приближаването на голяма война. Политическите отстъпки като тази по въпроса за Мароко са много неприятни, но Германия направи тази жертва в името на основната си идея за поддържане на мира. Опитвахме се да поддържаме добри отношения, но дори нашата учтивост беше изтълкувана погрешно във Франция.

Спомням си пътуването на майка ми, императрица Виктория, до Париж. Очаквахме сносен прием, тъй като тя беше английска принцеса и отиде в Париж като художник в името на френското изкуство. Посетих два пъти императрица Евгения, веднъж в нейния замък във Фарнборо и веднъж на нейната яхта в норвежки води. Смятах тези посещения за неизбежна учтивост, тъй като бях близък с императрицата.

Когато генерал Бонал беше с някои офицери в Берлин, 2-ри гвардейски пехотен полк им даде вечеря, на която присъствах и аз. На вечерята вдигнах чашата си и произнесох реч за френската армия. Може да беше необичайно, но имах най-добри намерения. Привлякох френски артисти и изпълнители. Разбира се, всичко това са много дребни факти, но свидетелстват за доброто ни желание.

Положих особено много работа по отношение на Русия. Никога не съм изпращал писма там без знанието и одобрението на канцлера, често дори съм писал по негова молба. При Александър III, Русия не участва във войни. Император Николай II беше слаб и нестабилен. Той винаги беше последният прав, а аз не винаги можех да бъда последният. Направих всичко по силите си, за да запазя традиционното приятелство между Германия и Русия. Освен политически съображения, към това ме подтикна обещанието, което дадох на моя дядо, император Вилхелм Велики (така нарича дядо си

Вилхелм I, към когото е особено привързан, а не към баща си Фридрих), на смъртния му одър.

Горещо съветвах Николай II да извърши вътрешните реформи и да свика така наречената Велика Дума, която е съществувала при Иван Грозни. И с тези съвети, като нямах намерение да се намесвам във вътрешните работи на Русия, аз исках само в интерес на Германия да предотвратя вътрешните вълнения в Русия, тъй като се убедих от опит колко често вътрешните вълнения служат като причина за външни война.

Исках да обезсиля поне тази причина за война. Освен това този мой съвет беше полезен преди всичко за самия цар и Русия. Царят не ме послуша и свика нова Дума, която не можа да спре революционните движения в страната. По време на японската война обещах на царя доброжелателен неутралитет и да не му преча, като причинявам различни трудности. Германия спази това обещание.

Когато войната не оправда очакванията на царя и японските и руските войски застанаха едни срещу други, по-младият брат на царя, великият княз Михаил, дойде в Берлин. Чудехме се какво иска. Принц Бюлов, който беше канцлер по това време, ме помоли да попитам великия княз какво всъщност се случва с Русия. Бюлов, получи много лоши новини и разбра, че Русия трябва да прекрати войната. Съгласих се да говоря с великия княз, който беше много щастлив, че сам започнах разговора и се съгласи, че обстоятелствата не вървят добре за Русия. Казах му, че царят вероятно е решил скоро да сключи мир, тъй като ненадеждността на войските и офицерите, за които говори великият княз, е не по-малко опасна от вътрешните вълнения. Великият княз Михаил явно се радваше, че му помогнах да говори. Той каза, че царят, както обикновено, е нестабилен и се колебае, но ако го посъветвам, той ще се съгласи да сключи мир, и ме помоли да напиша няколко реда на царя в този смисъл. Написах на английски писмо до царя, отидох при Бюлов и като му разказах разговора си с великия княз, му показах черновата си. Князът ми благодари и намери писмото за подходящо. Великият княз предупреди руския посланик, граф Остен-Сакен, и отиде право при царя, който незабавно нареди да започнат мирни преговори.

На следващата среща граф Остен-Сакен ми каза, че съм оказал огромна услуга на царя и Русия. Бях много доволен от това признание и започнах да се надявам, че сега ще мога по-лесно да установя добри отношения с Русия. Като съветвах царя да сключи мир, аз също така предотвратих опасността, която заплашваше Германия, ако руската революция имаше време да укрепне и да се прехвърли през границата към нас. Не получих никаква благодарност в Германия за това, но предоставям още едно доказателство за своето миролюбие.

Същата цел ме ръководи при сключването на договора от залива Бьоркьо през 1905 г. Той предвиждаше съюз между Германия и Русия, който руското правителство (групата на Изволски) отказа да ратифицира.

Сега е моментът да кажем няколко думи за Америка. Беше ясно, че според джентълменското споразумение, в случай на световна война, по принцип САЩ ще вземе страната на Англия и Франция. Въпреки че не беше член на създаденото от Едуард VII „Сърдечно съглашение“, САЩ не взе участие в обстоятелствата, довели до войната, нито помогна за нейното предизвикване.

Студеният отговор на президента Уилсън към германското правителство в началото на войната беше резултат от „джентълменското споразумение“. Но няма съмнение, че само представянето на САЩ, както и помощта, която тя оказа на Антантата, като я снабдяваше с оръжия и боеприпаси, помогнаха на нашите противници да вземат надмощие и попречиха на Централните държави да победят Антантата. Но когато критикувате, не трябва да се поддавате на чувствата; в политиката трябва да се вземат предвид само реалните фактори. Америка беше свободна да остане неутрална или да се

присъедини към една от воюващите страни. Невъзможно е да се упреква държавата за това или онова решение, тъй като то не противоречи на нейните договори. Но в книгата си "*Shall it be again*" (Трябва да е така) Йън Кенет Търнър пише, че всички причини, които Уилсън излага за участието на САЩ, са проблематични. Неговата политика е в интерес на могъщата финансова класа.

Войната създаде голям просперитет за САЩ, и те натрупаха 50% от световното злато, а доларът сега определя обменния курс на световния пазар, преди тази роля играеше английският паунд.

Но никой не може да бъде винен за това, тъй като всяка държава с радост, би се възползвала от това злато и свързания с него престиж на световния пазар. Човек може само да съжалява, че САЩ беше съюзник на нашите врагове.

Но ако Германия може с право да протестира срещу нарушаването на нейната мирна дейност от Антантата не с мирни средства, а с въоръжена сила, тогава тя е длъжна да протестира и срещу нарушаването на нейните права от САЩ в края на световната война. Сигурен съм, че американският народ няма нищо общо с отказа на Уилсън от неговите 14 точки. Президентът първоначално протестира срещу английската блокада, но скоро спря да ѝ се съпротивлява; виждаме същото по отношение на неговите 14 точки. Германското правителство ги прие и се съгласи с тях, въпреки че това беше неизгодно за нас. Антантата се съгласи с тях по същия начин, като се изключи точката за свободата на моретата. Уилсън гарантира 14 точки.

Във Версайския договор не намирам най-важните от тях, а останалите са представени в изкривен вид. Вярвайки в гаранциите на Уилсън, Германия се изтегли от окупираната територия и се отказа от въоръжена съпротива, тоест напълно се предаде. Германия стигна до сегашното си тъжно състояние благодарение, на своята лековерност и неспазването на въпросните 14-те точки, а от друга страна поради революцията.[14]

Уилсън се нуждаеше от своите 14 точки само като средство да доведе Германия до споразумение за преговори и след като постигна това, той се отказа от тях. Поне така Търнър обяснява поведението на президента в книгата си.

Повечето американци бяха против Уилсън, не искаха да носят отговорност за неговата политика.

Не очаквам помощ за Германия от САЩ, само се надявам, че американският народ ще се опита, ако е възможно, да поправи вината на своя бивш президент пред нас. В крайна сметка аурата на победата не е вечна и някой ден не само в Германия, но и в други държави, по политическите въпроси ще започнат да вземат предвид ненадеждността на американския президент и могат да я прехвърлят на целия американски народ, а това не може да бъде в интерес на американците.

Съмнението за неблагонадеждност винаги е неизгодно за държавната политика. Светът ще забрави, че някакъв малко известен Уилсън е бил подминат от Лойд Джордж и Клемансо и осъждането на следващите поколения ще падне върху народа. Познанството ми с много американци и американки само потвърждава убеждението ми, че повечето от тях не могат да одобрят действията на своя президент. Не сантиментални, а чисто държавни цели, трябва да накарат Америка да облекчи тежкото положение на нашата родина. В допълнение към отказа от 14-те точки, Уилсън беше първият, който повдигна въпроса за свалянето на династията, обещавайки за това смекчаване на условията на мира.

Тъй като правителството на принц Макс Баденски постави обещанието на Уилсън на преден план, като искаше моята абдикация — въпросът за избягване на гражданската война беше на заден план, то трябваше да поиска някакви гаранции. Във всеки слу-

---

[14] *14-те точки на Уилсън са умишлена диверсия за разколебаване на противника.*

чай тези обещания, които ставаха все по-настоятелни от ден на ден, ме принудиха да напусна страната с надеждата да донеса мир в родината си. След дълга вътрешна борба реших да се срещна с правителството, което, както се оказа, няма реални гаранции. Без да провери, то се съгласи с определеното предложение на райхсканцлера. Сега е ясно защо Антантата поиска моята абдикация чрез президента Уилсън. Тя разбра, че с моето отстраняване ще настъпи пълна анархия и объркване във военната и политическата сфера и ще бъде възможно да принуди Германия да приеме и най-трудните условия. В този момент Антантата още нямаше помощник в лицето на революцията.

Следователно за Германия, дори според убеждението на Антантата, моето управление би било по-полезно от моята абдикация. Самият аз напълно споделям това убеждение, особено сега, когато стана ясно, че правителството на Макс Баденски не е имало основание да твърди, че моето заминаване ще бъде полезно за родината при сключването на мира. Нещо повече, аз твърдя, че самата Антанта никога не би се решила да предложи такива условия на Германската империя. Ето защо смятам, че като повдигна въпроса за моята абдикация под предлог за подобряване на мирните условия за Германия, Уилсън пое цялата отговорност върху себе си. Германия никога не трябва да бърка Уилсън с американския народ.

Ако излагам политическите си причини по-долу, те идват само от желанието да се докаже липсата на вина от страна на Германия в световната война. От първия ден на моето управление основната цел на германската политика беше да се изгладят всички груби ръбове. Следователно това беше политика на мира. Във вътрешната политика веднага внесох закон за защита на труда. Социалното право веднага издигна Германия до върха на цивилизованите нации. В името на основната идея за помирителна политика нашата армия беше много по-малка, отколкото би могла да бъде, като се вземе предвид числеността на населението. При набирането, както и при изграждането на флота, правителството взе предвид измененията на Райхстага. Още тогава решението за въоръжението беше оставено на народните представители.

Държава, която иска и подготвя война, не би могла да се придържа към подобна тактика. Колкото по-ясна ставаше политиката на „обкръжаване" и настъпление от страна на Антантата, толкова по-легитимно беше ние да се грижим за защитата на нашето благополучие, но не бяха взети всички мерки за нашата самоотбрана.

Германското миролюбие не успя да защити страната от опасността, която застрашаваше нашето благополучие в случай на война. Сега страдаме не от последствията на желанието си за завоевания, а напротив, от последствията на нашето лековерие и миролюбие. Вече говорих за основните положения на страните от Антантата, а също така засегнах нашите усилия да поддържаме добри отношения с другите държави на всяка цена.

Не искам да пренебрегвам малките факти, които служат като доказателство за същото миролюбие и желание за изглаждане на отношенията. Седмицата в Кил привлече гости от цял свят. На неутралната почва на спорта, ние също потърсихме сближаване на основата на науката, чрез обмен на професори. На чуждите офицери охотно беше показана и разяснена структурата на нашата армия, но във всеки случай това доказва желанието да живеем в мир с всички. Освен това Германия нито веднъж не се възползва от предоставените ѝ възможности за победоносна война. За неутралитета на Германия в Руско-японската война вече говорих. По време на бурската кампания бихме могли да атакуваме Англия или Франция, които в този момент бяха лишени от помощта на своя съюзник. По време на Руско-японската война можехме да обявим война на Русия или Франция и разбира се, да я доведем до победен край, но не го направихме. По въпроса за Мароко ние дори не помислихме за война. Само благодарение на нас, Босненската криза приключи без въоръжен конфликт.

Когато ясно обсъдим всички обстоятелства и факти, предшестващи войната, и разгледаме докладите на държавници от Антантата като Поанкаре, Клемансо, Изволски, Тардийо и други, тогава човек е учуден и изправен пред въпроса: как може Версайският мирен договор да бъде изградена върху твърдението за вината на Германия за световната война? Тази грешка някой ден ще се появи пред присъдата на историята.

Един французин, Луи Гетан, делегат на Дружеството за защита на правата на човека, каза наскоро: „Ако решим да обсъждаме фактите без предразсъдъци, но с пълна искреност и независимост, независимо от партията, към която принадлежим, тогава ще трябва да признаем, че войната от 1914 г. е само продължение на войната от 1870 г. От този момент нататък всички французи бяха повече или по-малко преследвани от мисълта за отмъщение".

Но войната от 1870 г. първо е обявена от френското правителство. Френската империя се нуждае от нея като изход от тежка вътрешна ситуация. Самият Гамбета, този пламенен трибун на опозицията, заявява: „Ако империята завладее левия бряг на Рейн за нас, аз ще се примиря с нея!" Следователно това е въпрос на завоевателна война. А какво смятат завоюваните народи, е без значение.

„Ще ги подчиним на нашата воля", това е право на победителя! Но претекстът за войната почти убягна на Франция. Принц Леополд, предвиждайки трудности и неприятности, отказва кандидатурата си за испанския престол. Каква катастрофа! Без този претекст няма да има война!

С Франция се случи същото като в баснята с момичето и счупеното гърне: „Телето, кравата, прасето и кокошките бяха изгубени."[15]

Франция загуби победата, славата, левия бряг на Рейн и дори Белгия, тъй като последната също лежеше на жадувания ляв бряг.

Разочарованието беше твърде голямо, трябваше да се измисли извинение. Целият шовинистически печат се зае с този въпрос и накрая развръзката беше открита. Грамон, министърът на външните работи, инструктира посланик Бенедети да отиде при крал Вилхелм в Емс, където кралят беше на почивка, и да изиска от него писмено удостоверение, че ако принц Леополд се отказва от кандидатсването за испанската корона, тъй като кралят, като главата на семейството, би се противопоставил. Отказът на принц Леополд е формализиран и испанското правителство официално го приема. В този отказ не можеше да има съмнение.

Въпреки това парижките вестници подпалиха обществеността със своите статии и крещяха за война. Онези, които, като Робер Мител във вестник „*Constitutionel*", се радваха на мирното разрешаване на проблема, бяха заклеймявани по улиците. Гамбета се провикна: „Доволен ли си?! Какъв възмутителен израз!"

Екземплярите на вестник „*Constitutionel*" са взети от вестникарите и хвърлени в реката, а Емил дьо Жирарден пише на Робер Мител: „Ако империята изгуби този претекст, тя е загубена!"

Тогава започва подготвителната работа за войната от 1914 г.! Във Франция, както и в Англия, има доста хора, които са съгласни с горното мнение на Луи Гетан, което служи като още едно доказателство за нашата невинност.

Разбира се, през последното десетилетие нашата дипломация често допускаше грешки, но те произтичаха единствено от желанието за поддържане на общия мир. Такива грешки не могат да се считат за престъпление.

Вече казах, например, че аз лично смятам и считам Берлинския конгрес за голяма грешка, тъй като неговото свикване влоши отношенията ни с Русия. Конгресът беше победа за Дизраели, англо-австроунгарска победа над Русия, която събуди руската ом-

---

[15] *Подобна е българската приказка за шопа който носел кошница с яйца на пазара и си мечтаел какво ще купи като ги продаде, но се спънал и счупил яйцата. (б. пр.).*

раза срещу германците. Но колко усилия бяха положени впоследствие за помирение с Русия! Изброил съм ги частично. И съгласието на принц Бисмарк за свикването на Берлинския конгрес беше продиктувано само от желанието да се избегне обща голяма война.

Канцлерът Бетман-Холвег също направи грешка през 1914 г. Наредих му да се опита да избегне войната, но той не беше достатъчно велик държавник, за да разбере световната криза в нейната цялост. Но не можем да ни припишем вина само защото противниците ни умело се възползваха от нашите грешки. Бетман, като всички нас, искаше да избегне войната. Това личи още от факта, че до 4 август той поддържа диалога с Англия с пълната увереност, че ще успее да я убеди да не стане член на Антантата. По пътя си спомням, че нашият послоник в Лондон принц Лихновски беше в подобно заблуждение. Скоро след като получава поста посланик в Лондон, крал Джордж изявява желание да вечеря с него. Този пример беше последван от цялото висше общество на Лондон. Принц и принцеса Лихновски бяха посрещнати гостоприемно и се отнасяха с тях любезно. От този факт посланикът заключава, че отношенията ни с Англия са се подобрили.

Сър Грей го измъкна от тази заблуда, като хладно обясни на посланика малко преди войната, че не трябва да придава политическо значение на личните отношения. Това обяснение ясно подчертава разликата между английското и германското възприятие. Германецът смята личното отношение за израз на политическо отношение, тъй като германецът е свикнал на искреност в отношенията си с хората. Той няма задни мисли. Англичанинът отделя формата от съдържанието и изпитва удоволствие от това, ако някой смеси тези две понятия. От английска гледна точка обяснението на сър Едуард Грей беше голямо откровение.

Много се говореше за факта, че договорът за взаимно осигуряване с Русия (договорът за презастраховка) не е подновен, но този факт не можеше да окаже голямо влияние върху войната или нейното предотвратяване. Според мен този договор нямаше да спре Николай II да тръгне по пътя на Антантата, а при Александър III той беше ненужен. Според принц Бисмарк руският посланик граф Шувалов[16] би подновил това споразумение с него, но отказва да го направи с неговия приемник, но това, разбира се, е само субективно негово мнение.

По същество нито една от страните не е имала желание за подновяване на договора в предишния му вид. Неговият секретар, граф Берхем, докладва това на принц Бисмарк. Моето лично мнение беше, че е необходимо да се изготви проект за нов договор, в който трябва да се включи и Австро-Унгария, с една дума, да се създаде нещо подобно на предишния таен договор на „тримата императори“ (сключен през 1881 г. Германия, Австрия и Русия, сключен за 3 години, той беше удължен с още 3 години през 1884 г.) Но, както вече казах, не смятах Николай II за способен да действа в съответствие със споразумението, особено след като влиятелният кръг на висшите военни бяха враждебни към Германия.

Ние дължим на нашата търговия, чието развитие беше много благоприятствано преди войната, мястото и значението което имахме до тогава в света. Аз лично никога не съм страдал от военни амбиции. Баща ми разказваше за войната от 1870 г. и нарисува толкова ужасни картини, че загубих всякакво желание да започна тези ужаси отново в много по-голям мащаб и да потопя германския народ и цялото цивилизовано човечество в бездната на нещастието. Старият фелдмаршал граф Молтке, когото дълбоко уважавах, казваше пророчески: „Горко на този, който запали фитила, на войната в Европа!“

---

[16] *Павел Шувалов, брат на Пьотър Шувалов, тогава е посланик в Берлин.*

И принц Бисмарк веднъж отбеляза: „Германия никога не трябва да започва завоевателна война, тя вече е наситена (б. пр. т.е цялостна, обединена)“.

По този начин както личните, така и политическите възгледи на двамата известни мъже Бисмарк и Молтке, както и непреклонната воля на народа ни да се труди мирно и да не се отдават на авантюри, насочиха курса на нашата политика към подкрепата на всеобщия мир.

Ако в някои среди се говореше за някаква военна партия, то това е съзнателна или несъзнателна лъжа. Във всяка държава има елементи, които от благородни убеждения или от по-малко възвишени мотиви призовават към война във всяка трудна ситуация, но такива кръгове никога не са имали влияние върху германската политика.

Особено неоснователни са атаките срещу Генералния щаб, който уж призоваваше към война. Пруският генерален щаб служи вярно на краля и отечеството и служи за защитата на мирния труд на родината, но политическото влияние нямаше. Като цяло в пруско-германската армия нямаше интерес към политиката.

Може би за нас щеше да е по-добре, ако висшите военни кръгове се интересуваха повече от външната политика. Как, с цялата тази яснота, Версайският договор ни обвинява чу носим основната част от вината за световната война?

Това е неразрешима загадка, ако едно ново военно средство не се беше появило на сцената с голям успех, а именно внимателната и смела политическа пропаганда на Англия срещу Германия.

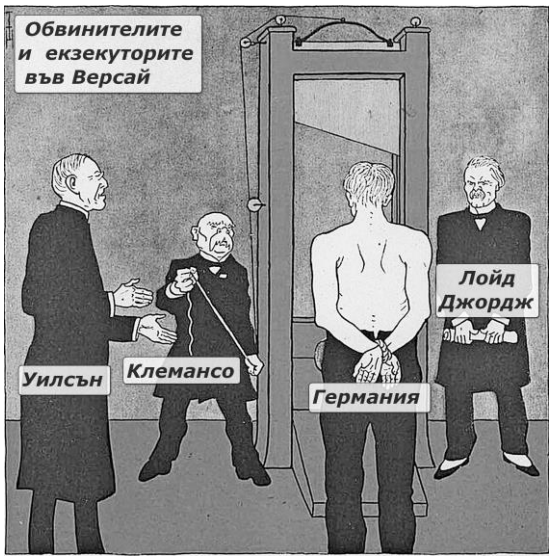

Не мога да нарека тази пропаганда по друг начин, освен „низост“, тя ни причини повече вреда, отколкото оръжията на врага. Германският характер е чужд на лъжата, потайността и лицемерието. Искахме да докажем с оръжие, че сме прави.

Но войната е сурово изкуство. Няма нищо привлекателно в това да атакуваме с тежко оръжие цивилизовани хора и да разрушаваме красиви стари градове.

Ние самите не можехме да водим същата пропаганда, тъй като по време на войната нашият враг имаше свободен тил, а ние бяхме обкръжени. Германците нямат дар за пропаганда и способността да влияят на другите народи, така че ние бяхме безсилни срещу вражата пропаганда, както срещу английските танкове.

Пропагандата продължава и и ние трябва да се защитаваме срещу нея. Няма съмнение, че некоректността на Версайския договор е следствие от пропагандата, която насади в умовете на повече от 100 милиона души, включително германски пацифисти, идеята, че Германия е виновна. Така основите на този мир изглеждаха правилни за мнозина.

Постепенно всичко ще се промени. Бариерите между народите ще паднат и малко по малко, те ще започнат да осъзнават грешката си. Реакцията им ще унищожи създателите на Версайския договор, но ще помогне на Германия. От само себе си се разбира, че нито политиката, нито обществениците, нито публицистите от Антантата вярват във вината на Германия. Те са добре запознати с всички обстоятелства.

И никога преди толкова много авгури[17] не са се смеели на тази обществена тайна, както в този случай. Можем да говорим за цял хор от авгури, тъй като срещу Германия воюваха 28 държави. Но не лукавият смях на авгурите прави историята. Истината ще излезе наяве и Германия ще си намери правото.

Някои членове на Версайския договор нямат значение сами по себе си, тъй като нито Германия, нито Антантата могат да ги прилагат. Вече виждаме какви трудности преодолява не само Германия, но и победителите. В много отношения договорът беше нарушен от самата Антанта. Това е разбираемо. В момента целият свят се основава на систематичен обмен на произведенията на индустрията и интелекта, така че е невъзможно трима души да седнат и да напишат своите закони за цялата вселена, а Версайският договор диктува законите си не само на Германия, но косвено към Антантата и Америка, тъй като икономическите въпроси не могат да се решават от една страна. Животът на народите в наше време се регулира не от параграфи на договори, а от нуждите на един или друг народ. Ако в същото време на сцената се появи сила, тогава страдат и двете страни, и победителят, и победеният в еднаква степен. Сега мирът е в подобно положение, той не може да продължи дълго и нито танковете, нито тежките оръдия, нито ескадрилите самолети ще могат да го поддържат.

Скоро ще станем свидетели на ревизия на Версайския договор, защото ако той бъде изпълнен и направи света щастлив, нямаше да има нужда да се свикват безкрайни нови конференции и срещи за този удивителен договор. Необходимостта от нови тълкувания възникна, защото жизнените нужди на цивилизованите нации бяха пренебрегнати при сключването на мира. Но няма нужда да бъдем фарисеи[18]: след такава световна битка на живот и смърт известно бреме от задължения върху победената страна е естествена последица. Но знам, че ако победата беше на страната на Германия, щяхме да предложим по-лесни и по-приемливи условия. Брест-Литовският и Букурещкият мирни договори, които са все още далеч от Версай, не могат да ни бъдат винени, тъй като те бяха сключени по време на войната и трябваше да ни запазят възможността да я приключим спокойно. С общия мир източният мир щеше да е напълно различен. При щастлив край на войната за нас, източният мир щеше да бъде преосмислен от нас. При сключването му трябваше да вземем предвид военновременните условия.

Но скоро ще бъде повдигнат въпросът за преразглеждане на Версайския договор. А жизненоважните нужди на настоящето, властно ще диктуват своите условия както на победителя, така и на победения. След тежки години на изпитания ние ще се освободим от игото, несправедливо наложено на един велик, силен, благороден народ. И отново всеки ще се радва и ще се нарича гордо германец.

***

СЪБИТИЯТА ОТ УБИЙСТВОТО НА ЕРЦХЕРЦОГ ФРАНЦ ФЕРДИНАНД ДО ОБЯВЯВАНЕТО НИ, НА ВОЙНА ОТ АНГЛИЯ

Хроника на събитията, от книгата на Вилхелм II „Сравнителни исторически таблици от 1878 г. до избухването на войната през 1914 г. *(Vergleichende Geschichtstabellen von 1878 bis zum Kriegsausbruch 1914, K. F. Koehler, Leipzig 1921., стр. 60-66)*

Ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му са убити в Сараево от сръбския студент Гаврило Принцип.

---

[17] *Авгур – древноримски жрец, гадател, предсказател.*

[18] *Фарисеи (зн. отделени) юдейска секта възникнала във II в. пр. н.е.*

Нишките на заговора могат да бъдат проследени до официалните сръбски власти.[19] Кайзерът получава ръкописно писмо от император Франц Йосиф, в което се обяснява създадената от Сърбия ситуация и намеренията на австроунгарската политика.[20]

Германското правителство разглежда спора със Сърбия като частен австроунгарски въпрос, в който Германия не иска да се намесва.[21]

Кайзерът обсъжда ситуацията с отделните ръководители на отдели. Няма заповед за военни приготовления.[22]

Кайзерът заминава за своето ежегодно лятно пътуване на север в Балтийско и Северно море.

Министерският съвет във Виена, обсъжда нотата, която ще бъде изпратена до Сърбия.[23] По-късно на заседанието в Ишъл, министерският съвет решава вместо нота, да постави на Сърбия ултиматум.[24]

Английският флот, който провежда военноморски учения и „пробна мобилизация“ от пролетта, е в бойно състояние (в състояние на мобилизация) и се намира около Портланд от 16 юли, като и трите английски флота се състоят от 8 ескадри бойни кораби и 1 крайцерска ескадра заедно 460 вимпела (т.е. „знамена“ или кораби).[25]

Чрез предателство, английското посолство във Виена научава за съдържанието на австроунгарския ултиматум към Сърбия и го изпраща в Лондон.[26] По същия начин френското и руското правителство получават известие за ултиматума.

Президентът Поанкаре и министър-председателят Вивиани по това време са в Петербург. Великите княгини Анастасия и Милица казват на френския посланик Палеолог, че техният баща, кралят на Черна гора, ги е информирал в кодирана телеграма, „че ще има война преди края на месеца (по руски стил, т.е. преди 13 август, нов стил).“ …От Австрия нищо няма да остане... Вие ще си върнете Елзас и Лотарингия... Нашите армии ще се срещнат в Берлин.... Германия ще бъде унищожена.[27]

На 23 юли в 18 часа вечерта, австроунгарският ултиматум е връчен на Белград.[28]

24 юли Германия изпраща ноти до другите велики сили с цел ограничаване на австроунгарско-сръбския спор.[29]

Русия и Франция се опитват да убедят сър Едуард Грей официално да заеме решителна позиция. Грей отказва.[30]

---

[19] Според статия на американския сенатор Филип Франсис в „Milwaukee Herald“ от 8 април 1921 г., редакцията на „Neue political Wolksblatt“ (Нов политически вестник) в Будапеща получава телеграма от Лондон на 15 март 1914 г., в която се казва, че сръбският престолонаследник е в Лондон, където пристигна след престоя си в Петербург и в пияно състояние заявил, че знае за заговора срещу ерцхерцог Франц Фердинанд. Атентатът трябва да се извърши при предстоящото пътуване на престолонаследника в Босна и Херцеговина.

[20] Deutsche Dokumente Nr. 17.

[21] Das Telegramm des Reichskanzlers an den deutschen Botschafter in Wien vom 6. Juli 1914 — Deutsche Dokumente Nr. 15.

[22] За пропагандната легенда за така наречения „Потсдамски коронен съвет, който се състоя на този ден и в който се твърди, че е решена световната война, вижте изявленията в Бялата книга 5. 57-59, както и Deutsche Dokumente I, бележки S. XII-XVI .

[23] R.Gooß, Das Wiener Kabinett und die Entstehirng des Wellkrieges. Wien 1919., 5. 50 ff.

[24] R.Gooß, Das Wiener Kabinett..., 3. 70. 35 f.

[25] Julian S. Corbett, History of the Great War, based on Official Documents: By Direction of tlie Historical Section of the Committee of Imperial Defence. Vol. 1, London 1920., s. 22.

[26] Engl. Blaubuch Nr. 161.

[27] M. Paléologue, La Russie des Tsars pendant la grande guerre. Revue des Deux Mondes. 1921, 5. 242.

[28] R.Gooß, Das Wiener Kabinett..., S. 102 ff.

[29] Телеграми от райхсканцлера до германските посланици в Петербург, Париж и Лондон, Deutsche Dokumente Nr. 100.

[30] Blaubuch Nr, 6.

Руският външен министър Сазонов заявява, че руската мобилизация трябва да бъде извършена във всички случаи.[31] Сазонов казва на сръбския пратеник в Петербург, че Русия не може да допусне никакви агресивни действия на Австро-Унгария срещу Сърбия.[32]

Френският посланик информира руското правителство, че при необходимост Франция ще изпълни всички задължения, произтичащи от съюза.[33]

Следобед заседание на Министерския съвет в Петербург. Изразява се решимост, че Русия е готова за война и желае да подкрепи Сърбия.[34] Взема се решение за искане от Австро-Унгария за удължаване на срока, определен на Сърбия.[35]

25 юли. На съвещание в Царское село, ръководено от царя, е решено да се извърши частична мобилизация (военните окръзи на Киев, Москва, Одеса и Казан) срещу Австро-Унгария, ако тя предприеме настъпателни действия срещу Сърбия.[36]

Сазонов обяснява на английския посланик, че ако Русия бъде уверена в помощта на Франция, тя ще поеме целия риск от започването на войната.[37]

15 ч. следобед. Мобилизация на Сърбия.[38]

Грей пише на английския посланик в Петербург: „Той не вярва, че общественото мнение в Англия би одобрило избухването на война, заради сръбския спор. Но ако войната наистина настъпи, Англия може да се окаже въвлечена в нея поради други съображения.[39]

Издадена е заповед да се попълнят всички командирски длъжности в английския флот.[40]

18 ч. следобед. Връчване на сръбския отговор на австроунгарския ултиматум. Прекъсване на дипломатическите отношения между Австро-Унгария и Сърбия.[41]

21 ч. вечерта. Частична мобилизация на Австро-Унгария срещу Сърбия (22 пехотни и 2 кавалерийски дивизии).[42]

23 ч. вечерта, в Русия нареждат всички войски да останат във военно-полево състояние, във полевите лагери.[43]

Френският посланик в Лондон Пол Камбон, заминава за Париж и пристига на 27 юли.[44] Въз основа на новините, които е получил, германският кайзер се завръща от пътуването си на север.

26 юли 1 ч. сутринта. Обявяване на военно положение за руските крепости.[45]

В 3 ч. и 20 мин. сутринта, официално влизане в сила на заповедта за повишена бойна готовност и подготовка за война включително срещу Германия, за войските в цяла Европейска Русия.[46]

---

[31] *Пак там.*

[32] *Nowoje Wremja vom 10 (25) Dezember 1914, Norddeutsche Allgemeine Zeitung vom 5. Januar 1915.*

[33] *Blaubuch Nr. 6.*

[34] *Писмо от адютанта на великия княз от 25 юли 1914 г., в: Досиета за избухването на войната през 1915 г., S 57 и телеграма от германския посланик в Петербург от 25 юли 1914 г. до райхсканцлера, Deutsche Dokumente Nr. 205.*

[35] *Deutsche Dokumente Nr.291.*

[36] *Französisches Gelbbuch Nr. 50.*

[37] *Blaubuch Nr.17.*

[38] *R.Gooß, Das Wiener Kabinett..., S. 167.*

[39] *Blaubuch Nr. 24.*

[40] *Julian S. Corbett…, S. 23.*

[41] *Текстът на нотата е в Червената книга (Rotbuch) Nr. 25.*

[42] *Untersuchungsausschuß (Анкетна комисия), S. 19 ff, 154.*

[43] *Untersuchungsausschuß S. 10.*

[44] *E. Sauerbeck, Der Kriegsausbruch, Stuttgart-Berlin 1019, S. 486-87.*

[45] *Untersuchungsausschuß, S. 24.*

[46] *Пак там, S. 10, 155.*

Сухомлинов (руският военен министър) дава честна дума на германския военен аташе в Петербург, че не са издавани заповеди за мобилизация, не са реквизирани коне и не са мобилизирани запасняците.[47] Предупреждение от германското правителство към руското правителство: Руските мобилизационни мерки срещу Германия, ще доведат до реципрочна германска мобилизация.[48]

Все още 26 юли. Англия не отговаря на искането на Германия, са сдържане Петербург към по-умерено поведение и предлага посланическа конференция между Англия, Франция, Италия, Германия.[49]

16 ч. следобед. Заповед до английския флот, събран близо до Портланд, да спре планираната демобилизация.[50] Изтегляне на германския флот от Северно море.[51]

Франция: Забрана за отпуски в армията, всички отпуски са прекратени и личния състав е извикан да се яви в частите си.[52]

26 или 27 юли, изявление на френския посланик в Берлин, Камбон, пред бившия сръбски шарже д'афер Богитшевич: „Ако Германия иска да рискува война, Англия също ще воюва срещу нея. Английският флот ще дебаркира в Хамбург. Ние ще победим германците със сигурност“. От този разговор Богичевич научава със сигурност, „че войната, ако не по-рано, то със сигурност е била решена на срещата на Поанкаре с руския император в Петербург.[53]

27 юли. Съобщение от английското правителство, че флотът ще остане мобилизиран.[54]

Периодът на подготовка на Русия за война продължава.[55]

Франция: На всички войски е наредено да бъдат по местата си.[56]

Германия отхвърля предложението на Грей за конференция на посланиците, тъй като нейният състав гарантира, че ще се вземе решение в ущърб на Австро-Унгария.[57]

Пристигане на кайзер Вилхелм в Потсдам. Кайзерът без да губи време, веднага започва да действа за съхранението и поддържане на мира, Веднага изпраща лични телеграми до руския цар и краля на Англия. Оказва натиск върху австроунгарското правителство да смекчи тона в духа на разбирателството.

28 юли. 11 ч. предиобед. Австро-Унгария обявява обявява война на Сърбия.[58] Телеграма от кайзера до царя с настоятелна молба да подкрепи усилията му за поддържане на мира.[59]

Германия препоръчва на австроунгарското правителство да не проявява упоритост в нежеланието си към предложенията за посредничество.[60]

---

[47] *Телеграма от германския посланик в Петербург от 27 юли 1944 г. до външното министерство. Deutsche Dokumente Nr. 242.*

[48] *Deutsche Dokumente Nr. 219.*

[49] *Deutsche Dokumente Nr, 199, vgl, auch B. W. von Bülow, Die Grundlinien der diplomatischen Werhandlungen bei Kriegsausbruch, Charlottenburg 1920, 5. 102, und Blaubuch Nr. 36.*

[50] *J. Corbett…, S. 24.*

[51] *Weißbuch S. 71.*

[52] *Untersuchungsausschuß S. 19.*

[53] *M. Bogitschewitsch ,Kriegsursachen. Zürich 1919., 5. 96.*

[54] *Gelbbuch Nr. 66, Blaubuch Nr, 47, 48. Vel. auch Untersuchungsausschu 5. 17.*

[55] *Deutsche Dokumente Nr. 194, 216, 230, 242, 264, 274, 279, 270, 284, 291, 294, 295, 296.*

[56] *Untersuchungsausschuß S, 12.*

[57] *Deutsche Dokumente Nr. 279, 314, Това предложение е единственото от многобройните английски предложения, които Германия не прие, вж. B. W. von Bülow, Die Grundlinien der diplomatischen Verhandlungen bei Kriegsausbruch, Charlottenburg 1920, S, 102.*

[58] *R. Gooß, Das Wiener Kabinett..., S. 6.*

[59] *Deutsche Dokumente Nr. 335.*

[60] *Deutsche Dokumente Nr. 423.*

Телеграмата на Сазонов до руския посланик в Берлин: „В резултат на обявяването на война от Австро-Унгария на Сърбия, императорското правителство ще нареди утре (29 юли) мобилизация във военните окръзи Одеса, Киев, Москва и Казан. Моля, информирайте германското правителство и подчертайте, че Русия няма агресивни намерения срещу Германия.[61]

Английският и френският посланик в Петербург се опитват да повлияят на политиката на руското правителство, така че вината за войната да бъде прехвърлена на Германия. Това е единственият начин да настроят общественото мнение в Англия към война. Началникът на второ бюро на френския генерален щаб докладва, че германските приготовления не са напреднали толкова далеч, колкото френските.[62]

29 юли 7 ч. сутринта. Отпътуване на 1-ви английски флот към Скапа Флоу (пристанище в Шотландия на Оркнейските острови). Плаване около източното крайбрежие (вместо западното крайбрежие, както е планирано), „тъй като имаше перспектива за сблъсък с германската флота, събрана в норвежки води“.[63] В Англия е изпратена предупредителна телеграма за армията и флота.[64]

Сутринта е изпратена телеграма от началника на руския генерален щаб до командващия Варшавския военен окръг: „17 (30) юли е обявен за първи ден от общата ни мобилизация.[65]

Разговор между Грей и Лихновски: „Докато конфликтът е ограничен до Австро-Унгария и Русия, британското правителство може да стои настрана. Но ако Германия и Франция бъдат въвлечени в него, ситуацията веднага ще се промени и британското правителство няма да може да стои настрана дълго време“.

Грей е информирал предварително френския посланик за този разговор. В резултат на това Франция няма съмнение относно въоръжената помощ на Англия.[66]

17 ч. следобед, телеграма от кайзера до царя[67], в резултат на което около 1 ч. през нощта последният нарежда на Сухомлинов по телефона да спре частичната мобилизация срещу Австро-Унгария. Заповедта обаче, няма да бъде изпълнена.[68] Германско предложение за неутралитет отправено към Англия в случай на френско-германска война в замяна на уверението, че Германия няма да разширява територията си за сметка на Франция.[69]

Сазонов благодари на френското правителство за обещанието за безусловна оръжейна подкрепа.[70] Вивиани подновява уверението на Франция за подкрепа за Русия.[71]

В Германия, след уведомяването от Австро-Унгария за руската мобилизация във военните окръзи на Одеса, Киев и Варшава, всички войски са приведени в своите гарнизони.[72]

Началникът на генералния щаб Янушкевич, с подписана от царя заповед за мобилизация в джоба си, тържествено дава честната си дума на германския военен аташе, че мобилизацията не е провеждана.[73]

---

[61] *Blaubuch Nr.20.*

[62] *Paléologue, Revue des Deux Mondes, 8. 255.*

[63] *Untersuchungsausschuß s. 2.*

[64] *J. Corbett s. 26.*

[65] *Hoeniger, Ruflands Vorbereitung zum Weltkrieg, 5. 100.*

[66] *Deutsche Dokumente Nr. 368,*

[67] *Deutsche Dokumente Nr. 350.*

[68] *Die völkerrectlichen Urkunden des Weltkrieges, Jahrbuch des Volkerrechts Bd. IV, ferner v. Eggeling, Die russische Mobilmachung und der Kriegsausbruch, Oldenburg 1919, s. 567, auch Deutsche Dokumente Nr. 401, 445.*

[69] *Deutsche Dokumente Nr. 373; Blaubuch Nr. 55.*

[70] *Russisches Orangebuch Nr. 53.*

[71] *Gelbbuch Nr. 101.*

[72] *Deutsche Dokumente Nr. 727, Untersucungsausshuß s. 12.*

Официално обявяване на руската частична мобилизация срещу Австро-Унгария. (55 пехотни, 8½ кавалерийски дивизии.)[74] Започва тайното начало на общата руска мобилизация[75] - 111 дивизии.[76]

30 юли. Германското правителство отново настоятелно препоръчва на австроунгарското правителство да приеме английското предложение за посредничество: „Отказът от всякакъв обмен на мнения с Петербург е сериозна грешка. Въпреки че сме готови да изпълним съюзните се задължения, трябва да не позволим на Виена да ни въвлече в световен пожар небрежно и без да се вслушва в нашите съвети."[77]

12 ч. следобед. Телеграма от царя до императора: Царят благодари на кайзера за опитите му за посредничество, признава че военните мерки, които сега са влезли в сила, са взети преди пет дни като мярка срещу Австро-Унгария и обявява изпращането на своя генерал „*a la suite*"[78] Татишчев с инструкции.[79] Но не дойде нито Татишчев, нито пък видяхме писмото с инструкции.[80]

15 ч. следобед, телеграма от императора до царя: Напомняне за сериозната опасност от руската мобилизация. „Ако... Русия се мобилизира срещу Германия, тогава моята роля на посредник, която любезно ми поверихте и която поех по ваша изрична молба, ще бъде застрашена, ако не и напълно невъзможна. Цялата тежест на решението сега лежи единствено върху вашите плещи; трябва да поемете отговорността за войната или мира."[81]

Германският посланик в Петербург, от името на германското правителство, обяснява стъпките, които германската страна предприе във Виена за поддържане на мира и показва, че руските мерки ще доведат до война. Сазонов отговаря: Той не може да води друга политика без да бъде застрашен живота на царя. Той изисква решение на сръбския въпрос от великите сили и промяна на изискванията, поставени в австроунгарския ултиматум.[82]

Англия принципно подкрепя руския възглед. Франция: Заповед за създаване на гранична охрана (*ordre de depart encouverture*), според която 1 пехотна и 3 кавалерийски дивизии ще бъдат мобилизирани без повече приказки.[83]

В Русия 18 ч. следобед официално разширяване на мобилизацията в цялата империя.[84] „Това унищожава всички опити за мирно уреждане и осъжда посредничеството на германския император, поискано от царя, като безнадеждно.

31 юли Между 8 и 9 ч. сутринта заповедта за общата мобилизация е публикувана в Петербург. Италианският министерски съвет решава, че в предстоящата война, Италия ще остане неутрален, тъй като съюзният договор на Тройния съюз, не я задължава (б. пр. защото е отбранителен).[85]

---

[73] Deutsche Dokumente Nr. 370, vgl. auch R. Hoeniger, Fürst Tundutow über die russische Mobilmachung, Deutsche Rundschau 1918, s. 156.

[74] Untersuchungsausschuß s. 12.

[75] Според изявленията, направени в процеса срещу Сукомлинов, общата мобилизация в Русия е била вече в ход на 29 юли и продължава въпреки заповедта за спирането ѝ, от царя.

[76] Untersuchungsausschuß S, 13, 154, 135.

[77] Deutsche Dokumente Nr, 396.

[78] Почетна, а не командна длъжност.

[79] Deutsche Dokumente Nr. 390.

[80] Untersuchungsausschuß S. 141.

[81] Deutsche Dokumente Nr. 420.

[82] Deutsche Dokumente Nr. 421.

[83] Untersuchungsausschuß S. 14.

[84] Untersuchungsausscuß S. 155, Tundutow S. 157 ff

[85] Г-н Тирел, личен секретар на сър Едуард Грей, вече беше казал на принц Лихновски на 29 юли, че Италия няма да участва във войната със Сърбия на страната на Тройния съюз. Deutsche Dokumente Nr. 554, 355.

Все още на 31 юли. 14 ч. и 4 мин. следобед: Друга телеграма от кайзера до царя: да се върнем към старото традиционно германо-руско приятелство, спешно предупреждение за пагубните последици от руската военна политика.[86]

Отговор на царя до кайзера: Мобилизацията е технически невъзможно да се спре. Но той даде думата си, че войските му няма да участват в никакви провокативни действия, докато тя продължава.[87]

Граф Пурталес напразно се опитва да убеди царя да отмени мобилизацията. Руският министър на Двора (хофмаршала) барон Фредерикс казва на граф Пурталес, че Сухомлинов и Маклаков са наложили заповедта за мобилизация, защото вътрешната ситуация в Русия изисква външна решение.[88]

Австро-Унгария 12 ч. по обед: Обявена е обща мобилизация.[89]

Германия 13 ч. следобед: Обявена е непосредствена опасност от война.

15 ч. следобед: Телеграма от райхсканцлера до посланика в Петербург: Германия е принудена от руската мобилизация да обяви „непосредствена опасност от война“, за да осигури сигурността на Райха. Мобилизацията ще се извърши, ако Русия не спре военните мерки срещу Германия и Австрия в рамките на 12 часа. Тази телеграма беше представена на Сазонов в полунощ.[90]

Германското правителство пита Париж в 19 ч. вечерта, дали Франция ще остане неутрална в германско-руска война.[91] По време на разговора си с германския посланик френският външен министър твърди, че не е бил информиран „по никакъв начин за предполагаемата пълна мобилизация на руската армия“[92], въпреки че е получил още сутринта, телеграмата от Палеолог, за пълната мобилизация на руската армия.[93] Същият ден в Париж е убит на антивоенния френски социалистически лидер Жорес.

1 август. Грей казва на Камбон, че няма да толерира никакво нарушение на белгийския неутралитет и ще предотврати всяка демонстрация на германския флот на френския бряг.[94]

На въпроса на германския посланик дали, ако Германия обещае да не нарушава неутралитета на Белгия, Англия ще се ангажира да остане неутрална, Грей дава уклончив отговор. Допълнителният въпрос е с какво гарантира Англия своите исканията за неутралитет, както и почтеното поведение от Франция, също е отхвърлен с думите „Англия трябва да държи ръцете си свободни“.[95]

13 ч. следобед: Отговор на френското правителство на германския въпрос от предишната вечер: „Франция ще направи това, което диктуват нейните интереси.“[96]

16 ч. следобед: Получена телеграма от Лихновски във външното министерство: Грей е попитал дали Германия ще се ангажира да не атакува Франция в германо-руска война, ако последната остане неутрална.[97]

---

[86] *Deutsche Dokumente Nr, 480.*
[87] *Deutsche Dokumente Nr. 487.*
[88] *Deutsche Dokumente Nr. 535.*
[89] *Untersucungsausschuß S. 55.*
[90] *Deutsche Dokumente Nr. 490.*
[91] *Deutsche Dokumente Nr, 491.*
[92] *Deutsche Dokumente Nr. 528.*
[93] *Pokrowski, Aus den Geheimarchiven des Zaren, Berlin 1919, S. 31.*
[94] *Bericht Cambons vom ı. August 1914, Gelbbuch Nr. 126.*
[95] *Deutsche Dokumente Nr. 596; Blaubuch Nr. 123.*
[96] *Deutsche Dokumente Nr. 571; вж. също телеграмата на Вивиани до Петербург от 31 юли, Gelbbuch Nr. 117.*
[97] *Deutsche Dokumente Nr, 762.*

Германия незабавно декларира готовността си при условие, че Англия ще гарантира френския неутралитет.[98] Поради тази причина кайзерът издава заповед Люксембург да не се окупира, което е планирано за първия ден на мобилизацията (2 август).[99]

Същата вечер обаче английската страна, от страна на краля и правителството, обяснява този въпрос като недоразумение.[100] Следователно планираните мерки, започнати със заповедта за мобилизация, продължават по план.

16 ч. следобед: Обща мобилизация във Франция.[101]

17 ч. следобед: Мобилизация на германската армия, тъй като Русия оставя германския ултиматум без отговор, войната е обявена на Русия в 18 ч. вечерта.[102]

22 ч. вечерта: Телеграма от кайзера до царя: последно спешно предупреждение за поддържане на мира.[103]

2 август. 2 ч. сутринта: Официална заповед за мобилизация на английския флот.[104] Цели 17 часа и половина, преди предаването на германския ултиматум в Брюксел, Англия поема задължително защитата на френските брегове и френското корабоплаване срещу германското нашествие.[105]

20 ч. вечерта: Тъй като е наясно с френско-белгийските споразумения относно мобилизацията, Германия изпраща ултиматум на Белгия да позволи на германските войски да преминат.[106]

Многобройни нарушения от френска страна на граница.[107]

3 август. Решение за неутралитет на румънското правителство. Крал Карол е агитирал горещо в Коронния съвет за изпълнението на съюза с Германия и Австро-Унгария.[108]

Германска декларация, че няма да има заплаха за северното крайбрежие на Франция, докато Англия остане неутрална.[109]

12 ч. по обяд: Мобилизация на английската сухопътна армия (експедиционен корпус).[110]

18 ч. следобед: Германия обявява война на Франция.[111]

Флигеладютант фон Клайст, изпратен от кайзера до краля на Италия, за да му напомни за изпълнението на задълженията, произтичащи от договора за съюз с Италия, и отговора на краля: той лично е с цялото си сърце с Германия, но съюзът с Австро-Унгария ще предизвика буря от възмущение в страната. Правителството не можеше да рискува с опасността от бунтове.[112]

През нощта: Германските войски нахлуват в Белгия.

4 август. Военно заседание на германския Райхстаг, Реч на императора: „Вече не признавам никакви партии, признавам само германци.“

---

[98] *Deutsche Dokumente Nr. 575.*

[99] *Статия на генерал-майор фон Хефтен за разкритията на Щайнер в „Deutsche Allgemeine Zeitung“ от октомври, 1921, № 477.*

[100] *Deutsche Dokumente Nr. 603, 612.*

[101] *Untersuchungsausschuß S. 155.*

[102] *Orangehuch Nr, 76.*

[103] *Deutsche Dokumente Nr. 600.*

[104] *J. Corbett S. 20.*

[105] *Blaubuch Nr. 145, Deutsdie Dokumente Nr. 784.*

[106] *Deutsche Dokumente Nr. 475, 645.*

[107] *Deutsche Dokumente Nr. 739.*

[108] *Deutsche Dokumente Nr. 811.*

[109] *Deutsche Dokumente Nr. 714.*

[110] *Untersuchungsausschuß S, 159.*

[111] *Deutsche Dokumente Nr. 734.*

[112] *Deutsche Dokumente Nr. 771.*

Английски ултиматум към Германия, изтичащ до полунощ: оттегляне на германските войски от Белгия и спазване на белгийския неутралитет. Отхвърлянето на това искане означава английското обявяване на война.[113]

КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА МЕЖДУ ВИЛХЕЛМ II И НИКОЛАЙ II В НАВЕЧЕРИЕТО НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Публикувани в „Переписка Вильгельва II и Николая II, с предисловием М. Н. Покровского“. Москва, 1923., стр. 169-175.

Вестник „Биржевые ведомости“ публикуват текстовете на телеграми, разменени между императора и Вилхелм II в навечерието на войната.

Император Вилхелм, до господаря император, 15 (28) юли 1914 г.

С най-голямо душевно безпокойство бях осведомен за впечатлението, което направи във вашата империя, действието на Австро-Унгария срещу Сърбия.

Нечестната агитация, провеждана от Сърбия в продължение на няколко години, доведе до чудовищното покушение и убийството, чиято жертва стана ерцхерцог Франц Фердинанд.

Николай II и Вилхелм II на борда на германския кораб "Дойчланд" - август 1907 г.

Духът, който накара сърбите да убият собствения си крал и съпругата му, все още е жив в тази страна.[114] Несъмнено ще се съгласите с мен, че нашият общ интерес, вашият и мой, както и този на всички останали монарси, е да настояваме за заслуженото наказание на тези, които са морално отговорни за това ужасно престъпление. От друга страна обаче, по никакъв начин не пренебрегвам факта, че за вас и вашето правителство е изключително трудно да се противопоставите на проявите на общественото мнение.

В името на сърдечното приятелство, което ни обединява толкова дълго, използвам цялото си влияние, за да убедя Австро-Унгария да тръгне по пътя на лоялен и задоволителен обмен на мнения с Русия. Надявам се на вашето съдействие, което ще ми помогне да отстраня трудностите, с които ще се сблъскам.

Ваш най-искрен и предан приятел и брат Вилхелм.

От господарят император до император Вилхелм, 16 (29) юли 1914 г.

„Петерхофският дворец

---

[113] *Deutsche Dokumente Nr. 439, 848*

[114] *Има се предвид садистичното убийство на Александър Обренович и съпругата му Драга Машин през 1903 г. извършено от терористичната военна организация „Черна рука“ ръководена от престъпника ултрашовинист и офицер от ГЩ Драгутин Дмитриевич, по прозвище Апис. Същият организира и атентата в Сараево през 1914 г. Сърбите са сигурни в руската подкрепа. На 14 (27) юли руският император изпраща отговорна телеграма до престолонаследника Александър Караджорджич, в която изразява пълната си подкрепа за Сърбия: „Ваше височество, можете да бъдете сигурни, че Русия няма да остане безразлична към съдбата на Сърбия. Николай."*

Радвам се, че се върнахте в Германия в този толкова сериозен момент. Спешно ви моля да ми помогнете. Обявена е срамна война на една слаба държава и аз напълно споделям възмущението, обхванало Русия. Предвиждам, че много скоро няма да мога да устоя на натиска, който вече започва, и че ще бъда принуден да предприема мерки, които ще доведат до война.

За да избегнем бедствията на една европейска война, аз ви моля, в името на нашето старо приятелство, да направите всичко възможно, за да възпрете вашия съюзник от по-нататъшни непоправими стъпки.

Николай

От император Вилхелм, до господаря император, 16 (29) юли 1914 г.

Получих вашата телеграма и споделям желанието ви за запазване на мира. Въпреки това не мога, както казах в първата телеграма, да призная действията предприети от Австро-Унгария за „срамна война“. Австро-Унгария знае от опит, че е абсолютно невъзможно да се вярва на обещанията на Сърбия, докато те съществуват само на хартия. По мое мнение, действията на Австро-Унгария трябва да се разглеждат като търсене на определени гаранции, че сръбските обещания ще бъдат изпълнени напълно.

Декларацията на австро-унгарското правителство затвърди мнението ми, че Австро-Унгария не търси никакви териториални придобивки за сметка на Сърбия.

Затова смятам, че е напълно възможно Русия да запази ролята на наблюдател по време на австро-сръбската война, без да потопи Европа в най-страшната война, която светът някога е виждал.

Вярвам, че директната размяна на мнения между вашето правителство е правителството във Виена е възможна и желателна, а междувременно моето правителство, както вече ви съобщих, ще положи всички усилия, за да насърчи техния успешен изход.

Естествено, военни мерки предприети от страна на Русия, Австро-Унгария може да смята като заплаха за нея, и това само ще ускори бедствието, което и двамата се опитваме да избегнем, и ще направи невъзможна мисията ми на посредник, която побързах да приема в отговор на вашия призив за моето приятелство и помощ.

Вилхелм.

От господаря император до император Вилхелм, 16 (29) юли 1914 г.

Благодаря ви за помирителната и приятелска телеграма. Междувременно официалното съобщение, предадено днес от вашия посланик на моя министър, беше в съвсем различен тон. Моля ви да обясните това несъответствие.

Правилно би било австро-сръбският въпрос да се отнесе до Хагската конференция.

Разчитам на вашата мъдрост и приятелство.”

Николай.

От император Вилхелм, до господаря император, 17 (30) юли 1914 г.

Много благодаря за твоята телеграма. Думите на моя посланик изобщо не са в противоречие на моята предишна телеграма.

На граф Пурталес (посланика) беше дадена инструкции да обърне вниманието на вашето правителство към опасността и тежките последици от вашата мобилизация. Това ви казах още в предишната телеграма.

Австро-Унгария се мобилизира само срещу Сърбия и мобилизира само част от армията си.

Ако Русия, според вашата телеграма и съобщението на вашето правителство, счита това за причината за своята мобилизация срещу Австро-Унгария, тогава мисията на посредник, която ми поверихте приятелски и която приех по ваша настоятелна молба, ще бъде компрометирана, ако не и да стане напълно невъзможна.

Цялата тежест на решението, което ще бъде взето, ще остане върху вас и вие ще носите отговорност за войната или мира.

Вилхелм

Господарят император до император Вилхелм, 17 (30) юли 1914 г.

Петерхоф

Благодаря ви много за бързия отговор. Тази вечер изпращам Татишчев[115] с инструкциите си.

Военните мерки, които сега се предприемат, са започнати преди няколко дни с цел противодействие на австрийските мерки. От сърце се надявам, че тези събития няма да повлияят на вашата роля на посредник, която високо ценя. Имам нужда от вашата енергична намеса, за да може Австрия да сключи определено споразумение с нас.

Николай.

Писмо на Николай II от 17 (30) юли, 1914 г.

Скъпи Вили,

Изпращам Татишчев с това писмо. Той ще ти предостави по-подробни обяснения, за това какво мога да направя. Мнението на Русия е следното:

Убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд и неговата съпруга е ужасно престъпление, извършено от някои сърби. Но къде са доказателствата, че сръбското правителство е замесено в това престъпление?

Уви, ние знаем от много случаи, че не винаги трябва да се отнасяме с пълно доверие към резултатите от следствията, или решенията на съдебните власти, особено когато става дума за политически причини. (Напр. делото на Фрюдинг, и Прохаски, преди 2-3 години)

Вместо да предостави въпроса пред Европа и да даде време на другите държави да се запознаят с резултатите от проведеното следствие, Австрия постави на Сърбия ултиматум, даде ѝ 48 часа да го изпълни, след което и обяви война. Цяла Русия и голяма част от другите страни, смятат че отговора на Сърбия е удовлетворителен.

Не може да очакваме, че една независима държава, ще направи повече отстъпки на друго правителство. Наказателни експедиции може да се използват само в собствената държава или в колониите. Затова обявяването на война, предизвика голямо негодувание в моята страна. И ще бъде много трудна задача, да се успокоят тука войнствените настроения.

---

[115] Генерал Иля Леонидович Татишчев (1859 – 1918) В периода 1910-14 г. е личен представител на Николай II при германсикя кайзер. Още през април 1914 г. Татишчев се завръща в Петербург. Въпросната мисия не се състои, въпреки уверенията, царят не го изпраща в Берлин, както отбелязва и Вилхелм II, че нито Татишчев, нито писмото е дочакал. Николай II пише в дневника си следното: 16 юли. сряда. ....Но денят беше необичайно неспокоен. Постоянно ме викаха по телефона или Сазонов, или Сухомлинов, или Янушкевич. Освен това имах спешна телеграфна кореспонденция с Вилхелм. Вечерта почетох малко, и след това приех Татишчев, когото утре изпращам в Берлин".

Колкото Австрия иде напред в своята агресивност, толкова по-сериозно ще стане положението. Затова се обръщам към теб, нейния съюзник, да бъдеш посредник, за да може да съхраним мира.

Император Вилхелм, до господаря император, 18 (31) юли 1914 г.

В отговор на вашия призив за мое приятелство и на молбата ви да ви се притека на помощ, аз предприех посредничество между вашето и австроунгарското правителство.

Докато тези действия от моя страна тепърва започваха, вашите войски бяха мобилизирани срещу моя съюзник Австро-Унгария. В резултат, както вече ви казах, моята намеса стана почти илюзорна. Въпреки това продължавам да действам.

В този момент получих достоверна информация за сериозни военни приготовления и на моята източна граница. Тъй като нося отговорност за сигурността на моята държава, смятах, че съм принуден да взема подобни защитни мерки.

Стигнах до крайните възможни граници в усилията си да поддържам мира. Няма да нося отговорност за ужасното бедствие, което сега заплашва целия цивилизован свят. Дори сега от вас зависи да избегнете това.

Никой не застрашава честта и силата на Русия, която може спокойно да изчака последствията от моята намеса. Приятелството с вас и вашата империя, което ми беше завещано от дядо ми на смъртния му одър, винаги е било свято за мен и аз бях верен на Русия, когато тя беше в затруднение, особено по време на вашата последна война.

Дори сега мирът в Европа може да бъде запазен от вас, ако Русия реши да спре военните си мерки, които застрашават Германия и Австрия.

Вилхелм

От господаря император до император Вилхелм, 18 (31) юли 1914 г.

Благодаря ви от сърце за вашите намерения, които дават лъч надежда, че всичко все пак може да завърши добре.

Технически е невъзможно да преустановим военните си приготовления, предизвикани от австрийската мобилизация.

Ние сме далеч от желанието да се бием и докато продължават преговорите с Австрия относно Сърбия, моите войски няма да предприемат нито едно провокативно действие. В това ви уверявам с честната си дума.

Имам безусловна вяра в Божията милост и вярвам, че вашата дума, че бъде чута във Виена и действията ви ще се увенчаят с успех в полза на нашите страни, света и Европа.

С уважение, Николай.

Господарят император до император Вилхелм, 19 юли (1 август) 1914 г.

Получих вашата телеграма. Разбирам, че бяхте принудени да се мобилизирате, но трябва да имам от вас същата гаранция, която ви дадох, а именно, че тези мерки все още не означават война и че ние ще продължим работата си за избягване на войната между нашите страни и за общия мир, който е толкова скъп на сърцата ни.

Нашето дълго и изпитано приятелство трябва, с Божията помощ, да ни помогне да избегнем това кръвопролитие и аз очаквам вашия отговор с надежда.

Николай.

От император Вилхелм, до господаря император, 19 юли (1 август) 1914 г.

Берлин

Благодаря ви за телеграмата. Вчера посочих на вашето правителство единствения начин, по който войната може да бъде избегната. Въпреки че по обяд поисках отговор, не получих телеграма от моя посланик, съдържаща отговор от вашето правителство.

В резултат на това бях принуден да мобилизирам армията си. Благоприятният, ясен и недвусмислен отговор от вашето правителство е единственото лекарство, което ще предотврати неизмеримо бедствие.

Докато не получа този отговор, за мое дълбоко съжаление, не е възможно да засегна темата, повдигната във вашата телеграма.

Трябва да ви помоля категорично и без забавяне, да заповядате на вашите войски да не оказват дори най-малък натиск върху нашите граници.

Вилхелм.

***